

รายงานการวิจัย

เรื่อง

ผลกระทบและกลยุทธ์สำหรับความยั่งยืนของอุตสาหกรรม

การเพาะเลี้ยงกุ้งในประเทศไทย

(Impacts and Sustainability Strategies of Shrimp

Aquaculture Industry in Thailand)

T101035

โดย

อำนวยการ โดย นางสาวแสงนริ

RCH

SH

336.5

.S56

ค 6828

ค.2

เลขหมู่.....

เลขทะเบียน.....101035

วัน,เดือน,ปี.....22 JUN 2009

ภาควิชาบริหารธุรกิจเกษตร คณะเทคโนโลยีการเกษตร

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

ประจำปีงบประมาณ 2548

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการวิจัยเรื่อง "การวิเคราะห์ความได้เปรียบเชิงแข่งขันทางธุรกิจส่งออกกุ้งสดแช่เย็นแช่แข็งของไทย" ฉบับนี้ สำเร็จลงได้ด้วยความช่วยเหลือ และสนับสนุนจากบุคคลหลายฝ่าย ผู้วิจัยจึงขอขอบคุณ ภาควิชาบริหารธุรกิจเกษตร คณะเทคโนโลยีการเกษตร สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ที่สนับสนุนเงินทุนวิจัย และสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับผู้วิจัยในการปฏิบัติงานวิจัยในครั้งนี้

นอกจากนี้ ผู้วิจัยใคร่ขอขอบพระคุณบุคคลอีกหลายท่านที่มีส่วนร่วมทำให้งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี และผู้วิจัยขอขอบพระคุณผู้ช่วยเหลืออีกหลายท่านที่มีส่วนให้ความช่วยเหลือ และให้ความสะดวกต่าง ๆ ในการวิจัยครั้งนี้ ถ้าหากมิได้รับความเอื้อเฟื้อจากท่านเหล่านี้แล้ว งานวิจัยฉบับนี้คงจะไม่มีทางสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ท้ายที่สุดนี้ ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าแนวความคิด และผลการศึกษาในครั้งนี้ คงจะเป็นประโยชน์ต่อท่านผู้อ่านในการช่วยพัฒนาความสามารถเชิงแข่งขัน และส่งออกกุ้งของไทยอย่างยั่งยืนต่อไป และถ้ามีสิ่งใดบกพร่อง หรือผิดพลาด ผู้วิจัยขอน้อมรับไว้เพื่อหาโอกาสแก้ไขในครั้งต่อไป

อำนาจ แสงโนรี
เมษายน 2549

บทคัดย่อ

อุตสาหกรรมการเพาะเลี้ยงกุ้งของไทยได้มีการพัฒนาไปอย่างรวดเร็วตลอดทศวรรษที่ผ่านมา เพราะเป็นอุตสาหกรรมที่มีศักยภาพต่อมูลค่าทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะในตลาดส่งออก ในขณะที่ อุตสาหกรรมกุ้งของไทยกำลังเผชิญกับผลกระทบของมาตรการทางนโยบายการค้าจากประเทศผู้นำเข้าหลัก ได้แก่ สหรัฐอเมริกา และสหภาพยุโรป โดยสหรัฐอเมริกาได้ใช้มาตรการเก็บภาษีต่อต้านการทุ่มตลาดต่อผู้ส่งออกของไทยหลายบริษัท และสหภาพยุโรปก็ตัดสิทธิ GSP ด้วย นอกจากนี้ อุตสาหกรรมกุ้งยังก่อให้เกิดปัญหาผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เช่น มลพิษทางน้ำ การทำลายป่าชายเลน การแพร่ระบาดของโรคกุ้ง ฯลฯ ดังนั้น ทั้งภาครัฐ และภาคเอกชน ควรจะตระหนักร่วมกันในการแก้ไขปัญหาผลกระทบจากนโยบายการค้าดังกล่าว และปกป้องผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ จากอุตสาหกรรมการเพาะเลี้ยงกุ้ง โดยการกำหนดมาตรการและกลยุทธ์ที่มีการวางแผนมาอย่างดี และมีการนำกลยุทธ์เหล่านั้นไปปฏิบัติ เพื่อบรรลุผลสำเร็จต่อการพัฒนาความยั่งยืนของอุตสาหกรรมนี้ต่อไป

Abstract

Thai shrimp aquaculture industry has developed rapidly during the past decade because of its potential economic value, particularly for the export market. Recently, Thai shrimp industry is facing with political measures from main shrimp importing countries such as the U.S. and the E.U. Unfortunately, the U.S. Antidumping Law has been taken against Thai shrimp companies and the E.U. cut GSP. In addition, the shrimp industry has caused environment degradation such as water pollution, mangrove destruction, epidemics of diseases and etc. Thus, both the government and private sectors should aware to solve the impacts from the political measures and prevent the environment effects from shrimp aquaculture. The regulatory measures and strategies should be well-planned and implemented strategies to achieve sustainable development.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญ

หน้า

กิตติกรรมประกาศ	ii
บทคัดย่อ	iii
สารบัญตาราง	v
สารบัญภาพ	vi
บทที่	
1 บทนำ	1
ความสำคัญของปัญหาการวิจัย	1
วัตถุประสงค์การศึกษา	3
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	3
ขอบเขตของการศึกษา	3
วิธีการศึกษา	4
2 เศรษฐกิจการผลิตและการค้าส่งออกกุ้งไทย	6
สภาพการผลิตกุ้งของประเทศไทย.....	6
สภาพการผลิตกุ้งทะเลของประเทศไทย	7
สภาพการผลิตกุ้งสดแช่เย็นแช่แข็งของประเทศไทย.....	9
ลักษณะของการผลิตกุ้งสดแช่เย็นแช่แข็งเพื่อการส่งออก	10
สภาวะการผลิต ปี 2548	13
การส่งออกสินค้ากุ้งของไทย.....	14
ตลาดส่งออกที่สำคัญของไทย	15
ปัญหาการส่งออกกุ้งในตลาดที่สำคัญ	16
มาตรการการค้าที่เกี่ยวข้องกับการส่งออกสินค้ากุ้งของไทย	18
3 ผลกระทบที่สำคัญในอุตสาหกรรมกุ้งไทย	25
ผลกระทบสิ่งแวดล้อมจากอุตสาหกรรมเพาะเลี้ยงกุ้ง	25
การสูญเสียป่าชายเลน	25
มลพิษทางน้ำจากการเพาะเลี้ยงกุ้ง	28
การทำฟาร์มกุ้งในพื้นที่นา	29

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
ผลกระทบจากนโยบายการค้าต่างประเทศต่ออุตสาหกรรมกุ้ง	29
ผลกระทบจากอัตราภาษีที่ตอบโต้การทุ่มตลาด (AD).....	29
แนวทางการลดผลกระทบจาก เอดี.....	33
ผลกระทบจากสิทธิจีเอสพีในตลาดอียู	36
สรุปผลกระทบที่มีต่อผู้ส่งออกไทย	38
4 กลยุทธ์สำหรับความยั่งยืนของอุตสาหกรรมกุ้งไทย	39
แนวทางการจัดทำแผนกลยุทธ์สำหรับความยั่งยืน ..	39
เป้าประสงค์หลักของการพัฒนาอุตสาหกรรมกุ้งไทย	41
วิสัยทัศน์ในการพัฒนา	41
วัตถุประสงค์	41
เป้าหมาย	42
ยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมกุ้งไทยอย่างยั่งยืน ปี 2549-2551	42
ยุทธศาสตร์ที่ 1	42
ยุทธศาสตร์ที่ 2	43
ยุทธศาสตร์ที่ 3	43
5 สรุปและข้อเสนอแนะ	45
สรุป	45
ข้อเสนอแนะ	46
บรรณานุกรม	48

สารบัญญัตินี้

ตารางที่		หน้า
2.1	ผลผลิตกุ้งทะเลทั้งหมดของประเทศไทย ระหว่างปี พ.ศ.2536-2544	8
2.2	ผลผลิตกุ้งกุลาดำทั้งหมดของประเทศไทย ระหว่างปี พ.ศ.2536-2544	9
2.3	ปริมาณการผลิตกุ้งสดแช่แข็งของประเทศไทย ระหว่างปี พ.ศ.2538-2542	10
2.4	ผลผลิตกุ้งสดแช่เย็นแช่แข็งของประเทศไทยที่สำคัญของโลก ระหว่างปี พ.ศ.2536-2542	11
2.5	ผลผลิตกุ้งเลี้ยงของประเทศไทยที่สำคัญของโลก ปี 2547 – 2548	14
2.6	ตลาดส่งออกกุ้งทะเลที่สำคัญของไทย ระหว่างปี พ.ศ.2546-2547	19
3.1	การพัฒนาของอุตสาหกรรมเพาะเลี้ยงกุ้ง และการทำลายพื้นที่ป่าชายเลน ในประเทศไทย	26
3.2	อัตราการเติบโตของการทุ่มตลาดกุ้งของสหรัฐอเมริกา	30
3.3	อัตราการเติบโตของการทุ่มตลาดขั้นสุดท้าย แยกตามขนาดบริษัทส่งออก	31

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1.1	ความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมภายใน และภายนอกของธุรกิจ	4
1.2	แรงกดดันของสภาพแวดล้อมต่างๆ ต่อการดำเนินงานของธุรกิจ	5
3.1	ผลผลิต พื้นที่เพาะเลี้ยง และพื้นที่ปศุชาเลนในประเทศไทย	27
4.1	กระบวนการกำหนดกลยุทธ์สำหรับความยั่งยืนของอุตสาหกรรมกุ้ง	40

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหาการวิจัย

ผลิตภัณฑ์กุ้งทะเลนับเป็นสินค้าส่งออกที่สำคัญมากรายการหนึ่งของประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลิตภัณฑ์กุ้งสดแช่เย็นแช่แข็ง ซึ่งในแต่ละปีมักได้รับการจัดลำดับเป็นสินค้าออกที่สำคัญของไทย 1 ใน 10 รายการแรก และยังเป็นสินค้าที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศเป็นอย่างมาก เนื่องจากผลิตภัณฑ์กุ้งทะเลเป็นสินค้าที่มีความเกี่ยวพันกับผู้ประกอบการในแขนงต่างๆ อย่างกว้างขวาง นับตั้งแต่เกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงและทำประมงกุ้งรายย่อย ไปจนถึงผู้ประกอบการธุรกิจ ในอุตสาหกรรมส่งออกอาหารทะเลขนาดใหญ่ที่มีมูลค่าการลงทุนนับพันล้านบาท และนำเงินตราเข้าประเทศปีหนึ่งๆ หลายหมื่นล้านบาท (ปรีชา, 2545)

เมื่อพิจารณามูลค่าการส่งออกกุ้งสดแช่เย็นแช่แข็งของไทย ในช่วงปี พ.ศ. 2530-2544 พบว่า การส่งออกกุ้งสดแช่เย็นแช่แข็งของไทยในปี 2530 มีมูลค่า 5,748.88 ล้านบาท และปี 2544 มีมูลค่าเพิ่มขึ้นสูงเป็น 57,745 ล้านบาท หรือมีมูลค่าส่งออกที่เพิ่มขึ้นถึง 10 เท่า ของปี พ.ศ. 2530 นอกจากนี้ ยังพบว่าการส่งออกมีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงที่ค่อนข้างผันผวนตามภาวะเศรษฐกิจของประเทศไทย ดังจะเห็นได้ว่ามูลค่าการส่งออกกุ้งสดแช่เย็นแช่แข็งในช่วงปี พ.ศ. 2530-2544 มีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ โดยมีมูลค่าการส่งออกลดลงในปี พ.ศ. 2539 และมีมูลค่าการส่งออกเพิ่มขึ้นในช่วงปี พ.ศ. 2540-2541 แต่พอปี พ.ศ. 2542 มูลค่าการส่งออกกลับลดลง และมูลค่าการส่งออกกุ้งสดแช่เย็นแช่แข็งเพิ่มขึ้นอีกในปี พ.ศ. 2543 และลดลงอีกครั้งในปี พ.ศ. 2544

เมื่อพิจารณาถึงตลาดส่งออกกุ้งสดแช่เย็นแช่แข็งของไทย พบว่า ในปี พ.ศ. 2544 การส่งออกกุ้งสดแช่เย็นแช่แข็งของไทยไปตลาดสหรัฐอเมริกา มีมูลค่า 67,159 ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 46.4 โดยที่ตลาดญี่ปุ่นมีมูลค่าการส่งออกกุ้งสดแช่เย็นแช่แข็ง 24,883 ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 17.2 ในขณะที่ตลาดสหภาพยุโรปมีมูลค่าการส่งออกกุ้งสดแช่เย็นแช่แข็งเพียง 7,123 ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 4.9 และตลาดอื่น ๆ มีมูลค่าการส่งออกกุ้งสดแช่เย็นแช่แข็ง 45,475 ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 31.4 จากที่กล่าวข้างต้น จึงสรุปได้ว่า ตลาดสหรัฐอเมริกาและตลาดญี่ปุ่น เป็นตลาดส่งออกกุ้งสดแช่เย็นแช่แข็งของไทยที่สำคัญ โดยมีสัดส่วนการส่งออกรวมกันสูงถึงร้อยละ 64 ของการส่งออกกุ้งสดแช่เย็นแช่แข็งทั้งหมดของไทยในปี พ.ศ.

2544 อย่างไรก็ตาม เมื่อเปรียบเทียบกับส่วนแบ่งตลาดระหว่างปี พ.ศ. 2543 และ 2544 พบว่า เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่นอนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ส่วนแบ่งตลาดที่สำคัญของไทย ได้แก่ตลาดสหรัฐอเมริกาและตลาดญี่ปุ่น มีส่วนแบ่งตลาดที่ลดลง โดยส่วนแบ่งตลาดสหรัฐอเมริกาและตลาดญี่ปุ่นในปี พ.ศ. 2544 ลดลงไปจากปี พ.ศ. 2543 คิดเป็นร้อยละ 1.9 และ 4.5 ตามลำดับ

สำหรับสาเหตุที่สำคัญประการหนึ่ง ที่ปริมาณและมูลค่าการส่งออกกุ้งสดแช่เย็นแช่แข็งของไทย มีแนวโน้มที่ลดลง รวมทั้งการลดลงของส่วนแบ่งตลาดของไทยในตลาดสหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่น เนื่องจากปัจจัยในด้านศักยภาพการแข่งขันที่ต่ำกว่าประเทศผู้ผลิตใหม่ เช่น อินโดนีเซีย และเวียดนาม และมาตรการที่มีโทษภาษี ซึ่งประเทศผู้นำเข้าสำคัญนำมาเป็นข้อกีดกันทางการค้า นอกจากนี้ผู้เลี้ยงกุ้งยังประสบปัญหาภายในประเทศอีกด้วย ทำให้ศักยภาพการส่งออกกุ้งสดแช่เย็นแช่แข็งมีแนวโน้มที่ลดลง (พนิตตา, 2542) ซึ่งจะมีผลกระทบต่อเศรษฐกิจการผลิตและการค้ากุ้งของประเทศไทยต่อไป

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาปัญหาด้านการผลิตกุ้งของไทย พบว่าปัญหาส่วนใหญ่จะเป็นปัญหาด้านวัตถุดิบ ได้แก่ พันธุ์กุ้ง อาหารกุ้ง เป็นต้น และปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือโรคระบาดและสารเคมีตกค้างในกุ้ง ซึ่งมีสาเหตุมาจากการที่เกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงไม่มีระบบการจัดการฟาร์มที่ดีพอ นอกจากนี้ เกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงกุ้งมักใช้เวชภัณฑ์ และสารเคมีในอัตราสูงเกินกว่ามาตรฐานที่กำหนดในระยะเวลาที่ไม่เหมาะสม เพื่อเป็นการป้องกันและกำจัดโรคระบาดในกุ้ง จนก่อให้เกิดสารเคมีตกค้างในตัวกุ้ง ซึ่งมีผลต่อคุณภาพและราคากุ้ง ตลอดจนอาจทำให้เกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงไม่สามารถดำเนินการผลิตของตนต่อไปได้ นอกจากนี้การเพาะเลี้ยงกุ้งยังมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมด้วย อันเป็นปัญหาต่อคุณภาพชีวิตของมนุษย์ และระบบนิเวศน์ชายฝั่งทะเลด้วย

ถ้าหากอุตสาหกรรมกุ้งของไทยได้มีการศึกษาถึงปัจจัยที่สนับสนุนและส่งเสริมการผลิตและการส่งออก ตลอดจนศึกษาสภาวะแวดล้อมและเงื่อนไขต่างๆ ที่จะทำให้เกษตรกรและผู้ประกอบการมีโอกาสสร้างมูลค่าเพิ่มแก่อุตสาหกรรมกุ้ง โดยจะส่งผลทำให้ประเทศไทยสามารถรักษาส่วนแบ่งตลาดต่างประเทศได้ ดังนั้นการพัฒนาอุตสาหกรรมกุ้งของไทยจึงจำเป็นที่จะต้องเข้าใจถึงผลกระทบของอุตสาหกรรมเพาะเลี้ยงกุ้งของไทยที่มีต่อสังคม-เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ตลอดจนปัจจัยภายในประเทศและปัจจัยภายนอกประเทศที่ก่อให้เกิดอุปสรรคและผลกระทบย้อนกลับเข้าสู่อุตสาหกรรมเพาะเลี้ยงกุ้ง ทั้งนี้เพื่อจะได้มีการแก้ไขอย่างถูกต้อง และสามารถกำหนดกลยุทธ์เพื่อความยั่งยืนของอุตสาหกรรมกุ้งของไทย อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาอันจะนำไปสู่ความได้เปรียบเชิงแข่งขัน เพื่อเพิ่มศักยภาพการผลิต และการส่งออกกุ้งของไทยต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1. เพื่อทราบถึงลักษณะทั่วไปของเศรษฐกิจการผลิตและการค้ากึ่งของประเทศไทย
2. เพื่อทราบถึงผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมจากอุตสาหกรรมกึ่ง ตลอดจนผลกระทบทางการค้าต่างประเทศที่มีต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมกึ่งในประเทศไทย
3. เพื่อวิเคราะห์หาแนวทางในการกำหนดกลยุทธ์สำหรับความยั่งยืนของอุตสาหกรรมเพาะเลี้ยงกึ่งในประเทศไทย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลที่ได้รับจากการศึกษาครั้งนี้ จะเป็นข้อมูลหนึ่งในการพัฒนาการผลิตและส่งออกกึ่งของไทยให้ดำรงความยั่งยืนในการผลิตและการค้า ตลอดจนเป็นข้อมูลให้ทั้งภาครัฐบาล และภาคเอกชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลจากการศึกษาจะทำให้ทราบถึงกลยุทธ์ที่สำคัญสำหรับความยั่งยืนในการผลิตและการค้า อันจะนำมาใช้ในการพิจารณาการกำหนดนโยบายการผลิต และการส่งออกให้สอดคล้องกับสถานการณ์นั้นๆ นอกจากนี้ ผลของการศึกษาทำให้ทราบแนวทางในการปรับปรุงการผลิต และการส่งออกของผู้ประกอบการ และนโยบายสนับสนุนจากภาครัฐที่ควรเร่งดำเนินการหรือควรแก้ไขปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับสถานการณ์แข่งขันใด ๆ ซึ่งจะช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของกึ่งไทยในตลาดต่างประเทศ และเพื่อพัฒนาการของอุตสาหกรรมกึ่งไทย อันจะนำมาซึ่งประโยชน์แก่ประเทศชาติต่อไป โดยหน่วยงานที่สามารถนำองค์ความรู้จากการวิจัยนี้ไปใช้ ได้แก่ เกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงกึ่ง ภาครัฐกิจส่งออกกึ่งสดแช่แข็ง กรมประมง กรมพาณิชย์สัมพันธ์ เป็นต้น

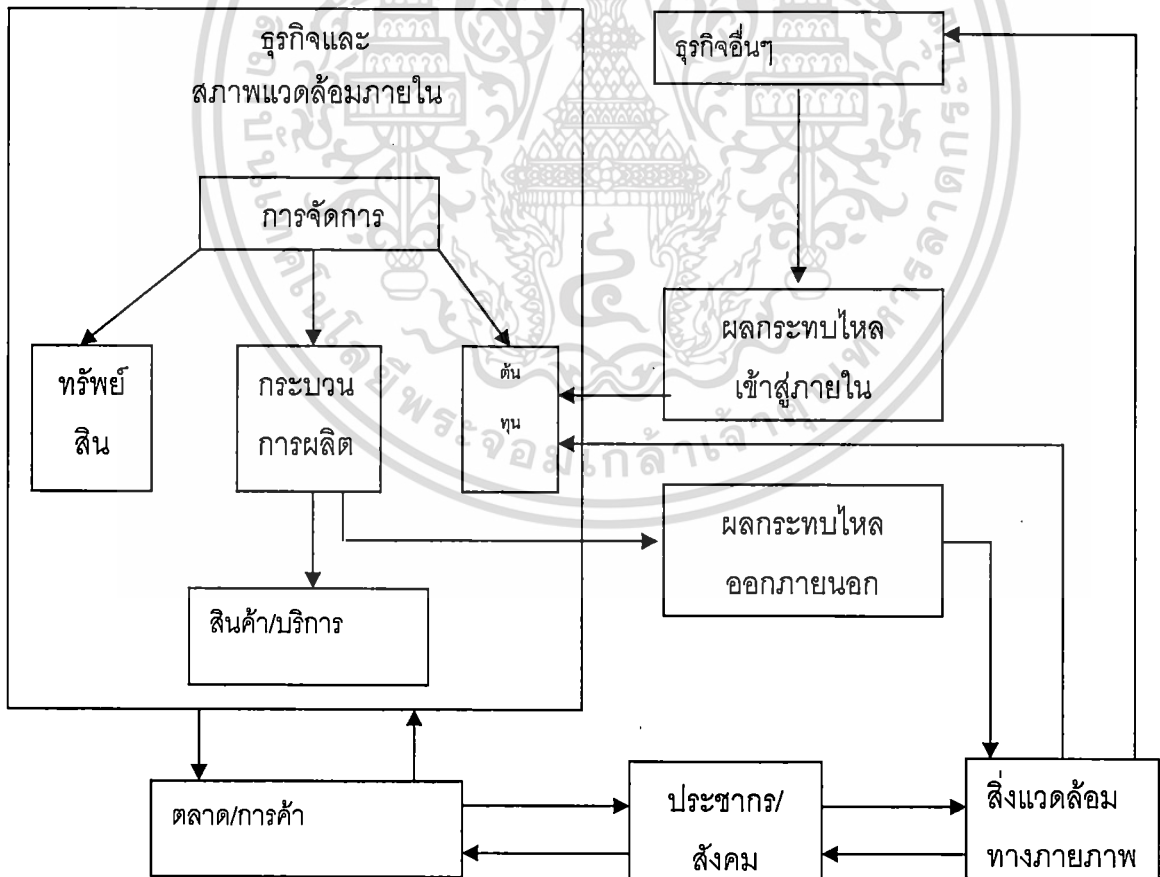
ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษานี้มุ่งศึกษาลักษณะสำคัญของเศรษฐกิจการผลิต และการค้ากึ่งของไทย โดยเน้นกึ่งกุลาดำ และการส่งออกกึ่งสดแช่เย็นแช่แข็งไปในตลาดต่างประเทศ ตลอดจนผลกระทบต่างๆ ของอุตสาหกรรมกึ่งที่มีต่อสิ่งแวดล้อมในช่วงปีที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบันนี้ นอกจากนี้ยังศึกษาเน้นกลยุทธ์สำหรับความยั่งยืนในด้านการค้าต่างประเทศของอุตสาหกรรมเพาะเลี้ยงกึ่งของประเทศไทย

วิธีการศึกษา

การวิจัยในครั้งนี้ ใช้ทฤษฎีหรือกรอบแนวความคิดเน้นให้เข้าใจผลกระทบจากการผลิตของอุตสาหกรรมกุ้งที่มีต่อสังคม-เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ตลอดจนผลกระทบจากการค้าที่มีต่ออุตสาหกรรมกุ้งของไทย รวมทั้งอาศัยแนวคิดในด้านกลยุทธ์การจัดการและนโยบายธุรกิจมาช่วยกำหนดความยั่งยืนของอุตสาหกรรมกุ้งต่อไป

จากแนวคิดของ Blair and David (2001) เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกของธุรกิจใดธุรกิจหนึ่ง พบว่าสภาพแวดล้อมภายในธุรกิจมีความสำคัญต่อการดำรงตนให้อยู่รอดในการผลิตสินค้าและบริการเข้าสู่ตลาด เพื่อสนองต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมที่ดี ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะย้อนกลับไปส่งเสริมการดำรงตนของธุรกิจเหล่านั้นให้อยู่รอดด้วย เมื่อสังคมมีสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่ดีก็จะกระทบต่อการดำรงตนของธุรกิจอื่น ๆ ด้วย ซึ่งจะมีผลไหลออกมากระทบต่อการดำรงตนของธุรกิจอีกทางหนึ่งด้วย ในอีกด้านหนึ่งของธุรกิจจะพบว่าในกระบวนการผลิตของธุรกิจอาจส่งผลไหลออกมากระทบต่อสิ่งแวดล้อมทางกายภาพได้อีกทางหนึ่งด้วย ดังภาพที่ 1.1

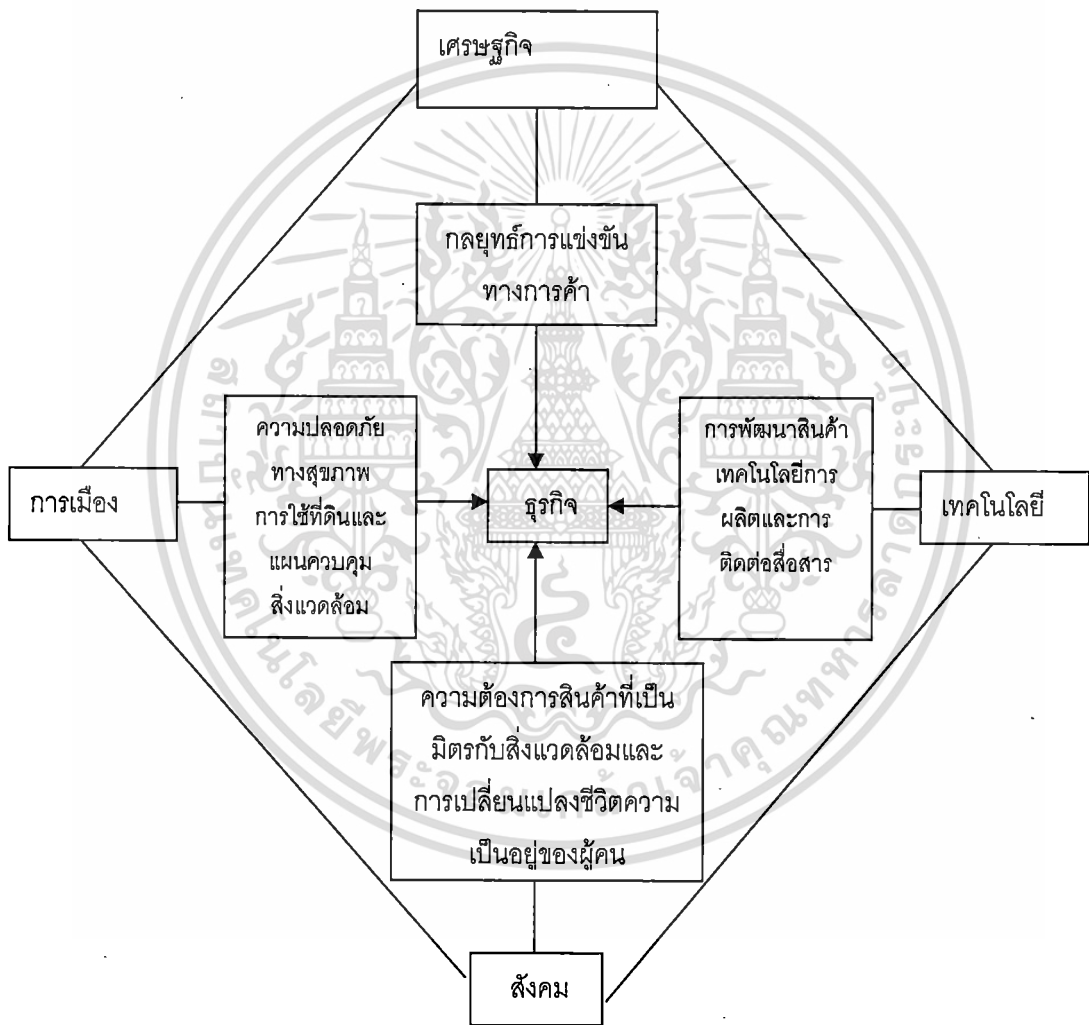
ภาพที่ 1.1 ความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมภายใน และภายนอกของธุรกิจ

ที่มา: ดัดแปลงมาจาก Blair and David, 2001.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ในการศึกษาความสัมพันธ์ร่วมกันและผลกระทบของส่วนต่าง ๆ ในภาพที่ 3 นี้ อาศัยแนวทาง และข้อมูล เพื่อฉายภาพให้เป็นสภาพทั่วไปของแต่ละส่วนอย่างละเอียด รวมทั้งผลกระทบที่มีต่อกัน เพื่อให้เข้าใจปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ได้อย่างชัดเจน

เมื่อเข้าใจปัญหาและอุปสรรคในส่วนต่างๆแล้ว สามารถนำสิ่งเหล่านี้มากำหนดกลยุทธ์สำหรับความอยู่รอดของอุตสาหกรรมได้ โดยอาศัยกรอบการกำหนดกลยุทธ์ของ Wheelen and David (2002) โดยจะกำหนดขอบเขตของกลยุทธ์ที่เกี่ยวข้องเป็น 4 กลุ่ม ดังภาพที่ 1.2

ภาพที่ 1.2 แรงกดดันของสภาพแวดล้อมต่างๆ ต่อการดำรงตนของธุรกิจ
ที่มา: ดัดแปลงมาจาก Blair and David, 2001.

จากภาพที่ 1.2 พบว่าแรงกดดันต่อการดำรงตนของธุรกิจมี 4 ส่วนที่สำคัญได้แก่ (1) ด้านเศรษฐกิจ ผ่านกลยุทธการแข่งขันทางการค้า (2) ด้านเทคโนโลยี ผ่านทางการพัฒนาสินค้าและเทคโนโลยีการผลิตและสื่อสาร (3) ด้านสังคม ผ่านทางความต้องการของผู้บริโภค และการเปลี่ยนแปลงชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คน และ (4) ด้านการเมืองผ่านทางด้านความปลอดภัยทางสุขภาพ การใช้ที่ดิน และแผนการควบคุมสิ่งแวดล้อม โดยแรงกดดันทั้ง 4 ส่วนนี้ มีความสัมพันธ์เกี่ยวโยงร่วมกันด้วย

การวิจัยครั้งนี้ใช้แบบการวิจัยด้วยการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์ในเชิงคุณภาพ โดยใช้ข้อมูลแบบอนุกรมเวลา (Time Series Data) ซึ่งเก็บจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ดังนี้ กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์ องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (Food Agriculture Organization) องค์การศุนย์การค้าญี่ปุ่น (Japan External Trade Organization) รวมทั้งหนังสือ เอกสาร วารสารหรือบทความต่าง ๆ ตลอดจนผลงานการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนข้อมูลจากเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้อง

บทที่ 2

เศรษฐกิจการผลิตและการค้าส่งออกกุ้งไทย

ในบทนี้จะกล่าวถึงสภาพการผลิตและการค้าส่งออกกุ้งสดแช่เย็นแช่แข็งตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยจะแบ่งเป็น สภาพทั่วไปทางด้านการผลิตและการส่งออก ตลาดต่างประเทศของกุ้งสดแช่เย็นแช่แข็งของประเทศไทย มาตรการต่างๆ ของภาครัฐบาลในการผลิตและการส่งออก และปัญหาในด้านการผลิตและการส่งออก เป็นต้น นอกจากนี้ยังศึกษามาตรการทางการค้าของประเทศคู่ค้าที่เกี่ยวข้องกับการส่งออกกุ้งสดแช่เย็นแช่แข็งของประเทศไทย

สภาพการผลิตกุ้งของประเทศไทย

สภาพการผลิตกุ้งทะเลของประเทศไทย

ประเทศไทยสามารถผลิตกุ้งทะเลในแต่ละปีได้เป็นจำนวนมาก นับตั้งแต่อดีตเป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน ทั้งนี้เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของตลาดที่เพิ่มสูงขึ้น โดยแหล่งผลิตกุ้งทะเลของประเทศไทยนั้นได้มาจาก 2 แหล่ง คือ จากการทำประมงในแหล่งน้ำตามธรรมชาติ และจากการเพาะเลี้ยง ซึ่งในระยะหลังผลผลิตกุ้งทะเลส่วนใหญ่จะได้มาจากการเพาะเลี้ยง โดยในปี พ.ศ. 2543 ผลผลิตกุ้งทะเลของประเทศไทยที่จับได้จากแหล่งน้ำตามธรรมชาติมีปริมาณ 100,000 ตัน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 30.56 และผลผลิตที่ได้จากการเพาะเลี้ยงมีปริมาณ 250,000 ตัน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 69.44 มีอัตราใกล้เคียงกันในปี พ.ศ. 2544 คือ ผลผลิตกุ้งทะเลของประเทศไทยที่จับได้จากแหล่งน้ำตามธรรมชาติผลผลิตที่ได้จากการเพาะเลี้ยง คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 30.90 และ 69.10 ตามลำดับ (ตารางที่ 2.1)

เมื่อพิจารณาถึงปริมาณผลผลิตกุ้งทะเลที่จับได้จากแหล่งน้ำตามธรรมชาติ มีปริมาณที่น้อยกว่าผลผลิตกุ้งทะเลที่ได้จากการเพาะเลี้ยงถึงกว่าเท่าตัว ทั้งนี้เนื่องมาจากการขยายเขตน่านน้ำเศรษฐกิจจำเพาะ 200 ไมล์ทะเล ทำให้การประมงของประเทศไทยถูกจำกัดลง อีกทั้งยังมีปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ ดังนั้นจึงได้มีการส่งเสริมให้มีการเพาะเลี้ยงกุ้งทะเลมากขึ้น เพื่อช่วยเพิ่มผลผลิตให้เพียงพอต่อการบริโภคภายในประเทศและการส่งออก เนื่องจากประเทศไทยมีปัจจัยที่เอื้ออำนวยต่อการเพาะเลี้ยงกุ้ง เช่น สภาพภูมิอากาศที่เหมาะสม มีพื้นที่ตามแนวชายฝั่งทะเลที่ยาว สามารถปรับพื้นที่ เพื่อเป็นฟาร์มเพาะเลี้ยงได้เป็นอย่างดี โดยกุ้ง

ตารางที่ 2.1 ผลผลิตกึ่งทะเลทั้งหมดของประเทศไทย ระหว่างปี พ.ศ.2536-2544

ปี	กึ่งทะเลทั้งหมด				
	จับจากธรรมชาติ		เพาะเลี้ยง		รวม
	ตัน	ร้อยละ	ตัน	ร้อยละ	
2536	95,571	29.77	225,514	70.23	321,085
2537	97,773	27.07	263,446	72.93	361,219
2538	105,914	28.98	259,541	71.02	365,455
2539	109,160	31.31	239,500	68.69	348,660
2540	105,160	31.72	227,560	68.28	333,272
2541	110,000	30.33	252,731	69.67	362,731
2542 ^o	110,000	32.84	225,000	67.16	335,000
2543 ^o	110,000	30.56	250,000	69.44	360,000
อัตราเพิ่มร้อยละ	1.57		3.28		2.67
2544 ^o	110,000	30.90	246,000	69.10	356,000

หมายเหตุ: e ข้อมูลประมาณการจากกรมประมง

ที่มา: กรมประมง, 2544

ทะเลที่ประเทศไทยนิยมทำการเพาะเลี้ยงคือ กุ้งกุลาดำ เพราะมีมูลค่าทางการตลาดสูงสามารถนำไปแปรรูปเพื่อการส่งออก ซึ่งเป็นที่ต้องการของตลาดต่างประเทศ (ฐะปะนีย์, 2539) ประมาณร้อยละ 99.00 ของกุ้งกุลาดำที่ผลิตได้มาจากการเพาะเลี้ยง และมีปริมาณผลผลิตที่สูงมาโดยตลอด โดยในปี พ.ศ.2543 ผลผลิตกุ้งกุลาดำ มีปริมาณทั้งสิ้น 250,505 ตัน เป็นผลผลิตที่ได้จากการเพาะเลี้ยง 248,000 ตัน คิดเป็นสัดส่วน ร้อยละ 99.00 และผลผลิตที่ได้จากการจับจากแหล่งน้ำตามธรรมชาติมีปริมาณเพียง 2,505 ตัน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 1.00 ของผลผลิตกุ้งกุลาดำทั้งหมด ทั้งนี้เป็นเพราะความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติดังที่ได้กล่าวมาแล้ว และในปี พ.ศ. 2544 มีปริมาณกุ้งกุลาดำที่ได้มาจากการเพาะเลี้ยงคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 98.98 และผลผลิตที่ได้มาจากแหล่งน้ำตามธรรมชาติคิดเป็นสัดส่วน ร้อยละ 1.02 (ตารางที่ 2.2)

ตารางที่ 2.2 ผลผลิตกุ้งกุลาดำทั้งหมดของประเทศไทย ระหว่างปี พ.ศ.2536-2544

ปี	กุ้งกุลาดำ				
	จับจากธรรมชาติ		เพาะเลี้ยง		รวม
	ตัน	ร้อยละ	ตัน	ร้อยละ	
2536	536	0.24	219,900	99.76	220,438
2537	641	0.25	259,084	99.75	259,725
2538	1,172	0.46	255,890	99.54	257,062
2539	2,468	1.04	235,890	99.96	237,503
2540	2,505	1.11	223,551	99.89	226,056
2541	2,505	1.00	247,458	99.00	249,963
2542 ^e	2,505	1.13	220,000	98.87	222,505
2543 ^e	2,505	1.00	248,000	99.00	250,505
อัตราเพิ่มร้อยละ	29.36		3.55		3.65
2544 ^e	2,505	1.02	242,000	98.98	244,505

หมายเหตุ: e ข้อมูลประมาณการจากกรมประมง

ที่มา: กรมประมง, 2544

สภาพการผลิตกุ้งสดแช่เย็นแช่แข็งของประเทศไทย

ประเทศไทยสามารถผลิตกุ้งสดแช่เย็นแช่แข็งในแต่ละปีได้เป็นจำนวนมาก ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับสัดส่วนร้อยละของผลผลิตกุ้งสดแช่เย็นแช่แข็งของไทยกับผลผลิตรวมของโลก จะเห็นได้ว่ามีปริมาณและสัดส่วนที่สูงกว่าประเทศอื่นๆ ในภูมิภาคเดียวกัน โดยมีปริมาณผลผลิตเพิ่มขึ้นจาก 141,700 ตัน ในปี พ.ศ.2536 เป็น 190,951 ตัน ในปี พ.ศ.2537 คิดเป็นอัตราการขยายตัวสูงถึงร้อยละ 34.75 (ตารางที่ 2.3) และคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 16.87 ของผลผลิตกุ้งสดแช่เย็นแช่แข็งรวมของโลก (ตารางที่ 2.4) แต่ในปี พ.ศ.2538 ถึง พ.ศ.2540 ปริมาณการผลิตมีแนวโน้มลดลง โดยในปี พ.ศ.2540 มีปริมาณการผลิตกุ้งสดแช่เย็นแช่แข็ง 126,066 ตัน ลดลงจากปี พ.ศ.2539 คิดเป็นร้อยละ 15.37 แต่เมื่อพิจารณาถึงสัดส่วนการผลิตของประเทศไทยต่อของโลกแล้วมีสัดส่วน

ตารางที่ 2.3 ปริมาณการผลิตกุ้งสดแช่แข็งของประเทศไทย ระหว่างปี พ.ศ.2538-2542

ปี	ปริมาณการผลิต (ตัน)	อัตราการขยายตัว (ร้อยละ)
2536	141,709	-
2537	190,951	34.75
2538	165,661	-13.24
2539	151,974	-8.26
2540	128,066	-15.73
2541	147,379	15.06
2542	127,230	-13.67

ที่มา: Food and Agriculture Organization of the United Nation, 1999

เท่ากับร้อยละ 11.51 ซึ่งยังเป็นสัดส่วนที่สูงกว่าประเทศอื่นๆ ในภูมิภาคเดียวกัน ยกเว้นประเทศอินเดีย และในปี พ.ศ.2542 ประเทศไทยผลิตกุ้งสดแช่เย็นแช่แข็งได้ในปริมาณ 127,230 ตัน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 11.90 ของผลผลิตกุ้งสดแช่เย็นแช่แข็งรวมของโลก จากการที่ประเทศไทยสามารถผลิตกุ้งสดแช่เย็นแช่แข็งได้ในปริมาณที่สูงอย่างต่อเนื่อง จึงทำให้ประเทศไทยที่สำคัญในการส่งออกกุ้งสดแช่เย็นแช่แข็งไปสู่ตลาดโลก และสามารถสร้างรายได้ปีละหลายล้านบาท

ลักษณะของการผลิตกุ้งสดแช่เย็นแช่แข็งเพื่อการส่งออก

รูปแบบของกุ้งสดแช่เย็นแช่แข็งที่มีการผลิตกันโดยทั่วไปที่เป็นมาตรฐาน แบ่งออกเป็นลักษณะต่างๆ ดังนี้ (วุฒิชัย, 2542)

1. กุ้งทั้งตัว (Whole or Head on, Shell on, H/O) หมายถึง กุ้งสดแช่เย็นแช่แข็งแบบทั้งตัวที่ถูกคัดเลือกจากกุ้งที่มีลักษณะสด โดยมีส่วนของอวัยวะของกุ้งครบถ้วนและส่วนของหัวไม่หลุดออกจากลำตัว
2. กุ้งเด็ดหัว (Headless or Headless shell-on, H/L) หมายถึง กุ้งทั้งตัวที่นำมาแช่แข็งโดยเด็ดเอาส่วนหัวออก แต่ยังคงไว้เปลือกและส่วนหาง
3. กุ้งเนื้อไว้หาง (Peeled tail on, PTO) หมายถึง กุ้งที่เด็ดส่วนหัวและแกะเปลือกออก แต่ยังคงเหลือเปลือกปล้องสุดท้ายที่ติดกับหางให้ยึดติดส่วนหางของกุ้งไว้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 2.4 ผลผลิตกุ้งสดแช่เย็นแช่แข็งของประเทศที่สำคัญของโลก ระหว่างปี พ.ศ.2536-2542

หน่วย: ตัน

ประเทศ	2536	2537	2538	2539	2540	2541	2542
สหรัฐอเมริกา	165,691 (15.71)	152,997 (13.52)	148,805 (14.03)	143,470 (13.15)	152,200 (13.68)	155,670 (12.91)	173,020 (16.18)
ไทย	141,709 (13.44)	190,951 (16.87)	165,661 (15.62)	151,974 (13.93)	128,066 (11.51)	147,379 12.22	127,230 (11.90)
เอกวาดอร์	72,504 (6.87)	72,680 (6.42)	84,871 (8.00)	85,700 (7.85)	108,996 (9.79)	120,152 (9.96)	93,987 (8.79)
อินโดนีเซีย	87,028 (8.25)	88,731 (7.84)	78,215 (7.38)	79,589 (7.29)	77,642 (6.98)	123,888 (10.27)	84,035 (7.86)
อินเดีย	116,127 (11.01)	107,856 (9.53)	101,751 (9.59)	128,369 (11.77)	146,164 (13.13)	165,159 (13.69)	75,784 (7.09)
เวียดนาม	55,500 (5.26)	63,100 (5.57)	38,745 (3.65)	38,767 (3.55)	65,688 (5.90)	64,976 (5.39)	61,334 (5.74)
จีน	65,000 (6.16)	61,000 (5.39)	48,000 (4.53)	56,946 (5.22)	43,100 (3.87)	38,800 (3.22)	49,600 (4.64)
เม็กซิโก	42,449 (4.03)	45,936 (4.06)	51,554 (4.86)	44,109 (4.04)	41,444 (3.72)	45,031 (3.73)	48,425 (4.53)
กรีนแลนด์	17,090 (1.62)	35,039 (3.10)	32,981 (3.11)	34,742 (3.18)	30,816 (2.77)	31,383 (2.60)	34,985 (3.19)
บังคลาเทศ	19,224 (1.82)	22,054 (1.95)	26,277 (2.48)	26,531 (2.43)	25,742 (2.31)	25,227 (2.09)	27,945 (2.61)
ประเทศอื่นๆ	272,284 (25.82)	291,586 (25.76)	283,633 (26.75)	300,909 (27.58)	293,061 (26.33)	288,460 (23.92)	293,640 (27.47)
รวม	1,054,606 (100.00)	1,131,930 (100.00)	1,060,493 (100.00)	1,091,106 (100.00)	1,112,919 (100.00)	1,206,125 (100.00)	1,069,085 (100.00)

หมายเหตุ: ตัวเลขในวงเล็บแสดงสัดส่วนมีหน่วยเป็นร้อยละ

ที่มา: Food and Agriculture Organization of the United Nation, 1999

4. กุ้งเนื้อไม่ไว้หาง (Peeled tailless, PTL) หมายถึง กุ้งที่เด็ดเอาส่วนหัว หาง และแกะเปลือกออกทั้งหมด โดยให้เหลือแต่เนื้อกุ้งล้วนๆ เช่น Peeled and deveined หมายถึง กุ้งเด็ดหัว

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

แกะเปลือก ไว้ไว้หางหรือมีหาง และผ่าหลังเอาไส้ออก Peeled and undeveined หมายถึง กุ้งเด็ดหัวแกะเปลือก ไม้ไว้หาง ไม้ผ่าหลัง

การแช่แข็งของกุ้งเนื้อไว้หางและกุ้งเนื้อไม้ไว้หางมีลักษณะการแช่แข็งที่แยกย่อยออกได้อีกเป็น 4 แบบ คือ

แบบเต็มตัว (Round) หมายถึง กุ้งที่ปอกเปลือกเสร็จเรียบร้อย ก็จะนำมาผ่านการแช่แข็งทันที

แบบเต็มตัวซีกได้ (Round and Deveined) หมายถึง กุ้งในลักษณะเดียวกับแบบเต็มตัว แต่จะเอาไส้ออกก่อนการแช่แข็ง

แบบผ่าหลัง (Western Style) หมายถึง กุ้งที่นำมาผ่ากึ่งกลางหลังตลอดความยาวของตัว กุ้ง โดยผ่าลึก 1 ชั้นของความหนาของตัวกุ้ง

แบบผีเสื้อ (Split or Cutlet) หมายถึง กุ้งที่ผ่ากลางหลังตลอดลำตัวของกุ้งเกือบลึกสุด แต่ไม่ขาดออกจากกัน แล้วผ่าออกในลักษณะของปีกผีเสื้อ

5. กุ้งต้ม (Cooked) หมายถึง การทำให้กุ้งสุกโดยผ่านกระบวนการต้มก่อนนำไปแช่แข็ง ซึ่งกุ้งต้มมี 2 ลักษณะคือ กุ้งต้มแบบไว้หาง (Cooked tail on) และกุ้งต้มแบบไม้ไว้หาง (Cooked tailless)

กรรมวิธีที่ใช้ในผลิตภัณฑ์แช่แข็ง โดยทั่วไปมี 3 ลักษณะคือ

1. แบบเป็นก้อน (Block Frozen) คือ การแช่แข็งที่นำเอากุ้งที่จะเข้าแช่แข็งในแบบก้อนที่ผ่านการล้าง คัดขนาด และลักษณะตามที่ต้องการแล้วบรรจุเรียงลงในภาชนะที่มีขนาดบรรจุต่างๆ ตามความต้องการของตลาด จากนั้นก็จะเทน้ำบรรจุลงในภาชนะดังกล่าวให้ท่วมตัวกุ้งที่จัดเรียงไว้ แล้วนำเข้าเครื่องแช่เย็นที่มีอุณหภูมิ -35 ถึง -40 องศาเซลเซียส เพื่อให้กุ้งที่ผ่านการแช่แข็งด้วยวิธีดังกล่าวเรียงติดกันเป็นก้อนที่นำออกจากภาชนะ โดยมีน้ำเป็นตัวยึดให้กุ้งติดกัน กุ้งจะแข็งภายใน 8-10 ชั่วโมง จากนั้นนำกุ้งสดที่แช่แข็งแล้วออกจากภาชนะ แล้วบรรจุเพื่อเตรียมการส่งออก โดยจะเก็บไว้ในห้องเย็นที่มีอุณหภูมิ -18 ถึง -20 องศาเซลเซียส

2. แบบเป็นแพ (Semi Individual Quick Frozen, SIQF) เป็นการแช่แข็งที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับการแช่แข็งแบบ Block Frozen คือ การนำเอากุ้งที่ต้องการแช่เย็นจัดวางเรียงให้ติดกัน ในภาชนะสแตนเลส แต่จะไม่มี การนำน้ำใส่ภาชนะดังกล่าวด้วย จากนั้นนำเข้าเครื่องแช่แข็ง ซึ่ง ผลิตภัณฑ์ที่ได้จากการแช่แข็งในลักษณะนี้จะออกมาในลักษณะมองเห็นกุ้งเป็นตัวๆ ยึดติดกันอยู่เป็นแพ โดยอาศัยผิวสัมผัสของความเย็นจากการแช่แข็งยึดกุ้งให้ติดกัน

3. แบบเป็นตัว (Individual Quick Frozen, IQF) ได้แก่ การนำกุ้งที่ผ่านการทำความสะอาดและคัดขนาดตามที่ต้องการแช่แข็งในลักษณะเป็นตัวๆ หรือชิ้นเดียวๆ บรรจุเรียงลงในภาชนะสแตนเลสที่จัดเตรียมไว้ จากนั้นนำเข้าเครื่องแช่แข็งที่มีความเย็นประมาณ -40 องศาเซลเซียส ใช้เวลาประมาณ 10-20 นาที ซึ่งผลิตภัณฑ์ที่ผ่านการแช่แข็งในรูปแบบนี้จะออกมาในลักษณะของกุ้งเนื้อเป็นตัว ๆ เด็ดหัว แกะเปลือก และผ่าหลัง และนำมาบรรจุตามขนาดความต้องการของตลาด พร้อมทั้งจะให้ผู้ซื้อนำไปประกอบอาหารได้ทันที

โดยกุ้งสดแช่เย็นแช่แข็งที่ใช้ในการส่งออกนั้น แบ่งออกเป็น 2 รูปแบบคือ กุ้งสดแช่เย็นแช่แข็งแบบเป็นก้อน และกุ้งสดแช่เย็นแช่แข็งแบบเป็นตัว โดยหลังจากนำกุ้งเข้าสู่กระบวนการแช่แข็งตามวิธีข้างต้นแล้ว จึงนำมาทำการหีบห่อโดยใช้กล่องกระดาษแข็ง จะบรรจุโดยมีหน่วยน้ำหนักเป็นปอนด์หรือกิโลกรัมตามความต้องการของตลาด จากนั้นนำกุ้งสดแช่เย็นแช่แข็งที่บรรจุในกล่องแล้วมาใส่ในกล่องใหญ่อีกชั้นหนึ่งเพื่อเตรียมการส่งออกต่อไป

สภาวะการผลิตกุ้งปี 2548

กุ้งจากการเลี้ยง

มีรายงานว่า บราซิล ผลผลิตกุ้งปีนี้ จะลดลงถึงร้อยละ 30 เพราะกุ้งไม่โตและมีโรคระบาดชนิดใหม่ ที่มีเฉพาะในแถบอเมริกาใต้คือ ไอเอ็มเอ็น (IMN) ประเทศ เบลีซ (Belize) ก็พบปัญหาไปด้วยเช่นกัน ประเทศเม็กซิโก ก็มีรายงานว่าผลผลิตลดลงร้อยละ 25-30 (Shrimp Farming 2005) เพราะมีโรคตัวแดงดวงขาวระบาดอยู่ทั่วไป และการเลี้ยงยังมีเรื่องความปลอดภัยทางชีวภาพหรือไบโอซีเคียว (Biosecure) น้อยมาก ประเทศจีน ผลผลิตปีนี้ลดลงประมาณร้อยละ 20 เกิดจากภาวการณ์ใช้พันธุ์กุ้งคุณภาพไม่ดี เรื่องโรคที่เป็นปัญหาเรื้อรัง เพราะเป็นระบบการเลี้ยงแบบเปิดที่ผ่านมามีการขายการผลิตมาก เพราะเพิ่มพื้นที่การเลี้ยงมากขึ้น แต่ทำได้ 1-2 ครั้งก็มีปัญหา โดยสรุปกุ้งจากการเลี้ยงลดน้อยลงในหลายประเทศหลัก ปริมาณกุ้งที่จะเข้าไปแข่งขันกันในตลาดโลกมีแนวโน้มลดลง ข้อมูลผลผลิตกุ้งเลี้ยง ดังแสดงในตารางที่ 2.5

กุ้งจากการวิจัย

เพราะความเปลี่ยนแปลงทางธรรมชาติและราคาเชื้อเพลิงเพิ่มสูงขึ้นมาก ทำให้เรือประมงไม่ออกไปจับกุ้ง จับปลา เพราะไม่คุ้มค่าใช้จ่าย โดยผู้ค้ากุ้งจากญี่ปุ่น ประมาณว่ากุ้งจากการจับจะลดลงประมาณ 500,000 ตัน (ลดลงจาก 3,00,000 ตัน เหลือ 2,500,000 ตัน) ซึ่งปริมาณนี้จะหายไปจากตลาดโลก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 2.5 ผลผลิตกุ้งเลี้ยงของประเทศสำคัญของโลก ปี 2547 – 2548¹

หน่วย : ตัน

ประเทศ	2547	2548 ¹	% ต่างต่าง
จีน	352,000	280,000	-20
ไทย	325,000	280,000	-14
เวียดนาม	106,000	115,000	9
อินเดีย	100,250	100,000	-
อินโดนีเซีย	205,000	230,000	12
มาเลเซีย	28,000	32,000	14
บราซิล	80,000	55,000	-31
เม็กซิโก	70,000	50,000	-29
เอกวาดอร์	50,000	55,000	10
โคลัมเบีย-เวเนซุเอล่า	30,000	22,000	-27
อเมริกากลาง	40,000	32,000	-20
อเมริกาใต้อื่นๆ	5,000	3,000	-40
อื่นๆ	160,000	160,000	-
รวม	1,551,250	1,414,000	-9

หมายเหตุ: ¹ ประมาณการ

ที่มา: ชาวกุ้ง, 2548

การส่งออกสินค้ากุ้งของไทย

ประเทศไทยเป็นประเทศมีบทบาทและศักยภาพในการค้าสินค้าประมงติด 1 ใน 10 อันดับแรกของโลก เนื่องจากไทยสามารถหาวัตถุดิบได้จากแหล่งประมงในเขตน่านน้ำไทยแถบอ่าวไทยทะเลอันดามัน และการทำประมงร่วมกับต่างชาติ อาทิ พม่า อินโดนีเซีย และที่สำคัญ ประเทศไทยเป็นประเทศที่ประสบความสำเร็จสูงในการเพาะเลี้ยงกุ้งกุลาดำ นับตั้งแต่ปี 2530 เป็นต้นมา มีผลผลิตต่อไร่สูงในอันดับต้น ๆ ของโลก ทำให้ผลผลิตเพียงพอที่จะป้อนสู่โรงงานและสามารถส่งออกติดอันดับ 1 ของโลกนับตั้งแต่ปี 2536 ซึ่งปัจจัยสำคัญเนื่องจาก

1) เกษตรกรไทยประสบความสำเร็จสูงในการเพาะเลี้ยง ทำให้ผลผลิตสม่ำเสมอ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- 2) มีโรงงานแปรรูปที่ได้มาตรฐานผ่านระบบรับรองมาตรฐานที่เป็นสากล อาทิ HACCP, GMP, ISO 9000, Pre-Certification ของประเทศญี่ปุ่น
- 3) มีแรงงานที่มีฝีมือและมีประสิทธิภาพเป็นที่ยอมรับ พร้อมทั้งจะเรียนรู้การผลิตผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ
- 4) มีสินค้าที่มีคุณภาพและสามารถผลิตได้หลากหลาย
- 5) มีท่าเรือน้ำลึกที่สะดวกในการขนส่ง
- 6) มีประสบการณ์ในอุตสาหกรรมมานานและได้รับการยอมรับจากผู้ซื้อต่างประเทศว่า รัชชาส์ญญา มีการส่งมอบที่แน่นอนและยืดหยุ่นในจำนวนส่งซื้อ

ตลาดส่งออกที่สำคัญของไทย

ไทยส่งออกสินค้ากุ้งสดแช่เย็นแช่แข็ง แปรรูป ปี 2546 เป็นมูลค่า 1,691.43 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ขยายตัวเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.13 เมื่อเทียบกับปี 2545 โดยร้อยละ 53 เป็นสินค้ากุ้งสดแช่เย็นแช่แข็ง และร้อยละ 47 เป็นกุ้งแปรรูป โดยเป้าหมายการส่งออกปี 2547 ตั้งไว้ที่ 1,709 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ขยายตัวเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 (กำหนดไว้เมื่อไทยไม่ถูกสหรัฐ เปิดไต่สวนกรณีทุบตลาด)

สหรัฐอเมริกา

สินค้ากุ้งไทยส่งออกไปตลาดนี้ที่สำคัญคือกุ้งเด็ดหัวปกเปลือก กุ้งต้ม สหรัฐฯ ใ้กุ้งที่จับเองในประเทศเพียงร้อยละ 5 ที่เหลือเป็นการนำเข้าจากประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกกว่า 50 ประเทศ โดยประเทศสหรัฐฯ นำเข้ากุ้งจากไทยเป็นอันดับ 1 โดยกุ้งจากไทยเคยมีส่วนแบ่งตลาดถึงร้อยละ 46 ปัจจุบันเหลือร้อยละ 18.27 เนื่องจากมีคู่แข่งในตลาดมากขึ้น อย่างไรก็ตามตลาดสหรัฐฯ นับเป็นตลาดสำคัญอันดับหนึ่งของสินค้ากุ้งไทยประมาณร้อยละ 50 ของสินค้ากุ้งส่งออกไปในตลาดนี้ โดยลักษณะการนำเข้ากุ้งในตลาดสหรัฐฯ แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ

- 1) นำเข้าในรูปแบบชิ้นปูลวม เพื่อนำไปขายเป็นกุ้งสดบางส่วน และบางส่วนนำไปแปรรูปเพื่อขายต่อในซูเปอร์มาร์เก็ต
 - 2) นำเข้ากุ้งแปรรูปที่พร้อมขายให้ผู้บริโภคโดยตรง เช่น Wall Mark, Kroger เป็นที่น่าสังเกตว่า ขณะนี้ Supermarket ใหญ่ ๆ ในสหรัฐฯ ได้มีการรวมตัวกันเพื่อทำการซื้อโดยตรงและต้องการใช้ Brand ของตนเอง จึงได้ออกกฎเกณฑ์ให้คู่ค้าจะต้องบอกข้อมูลรายละเอียดที่ไปที่มาของสินค้า เพื่อสามารถตรวจสอบย้อนกลับได้ (Traceability)
- สินค้าที่ขายในตลาดนี้ต้องมีราคาที่แข่งขันได้ และสินค้าต้องมีคุณภาพและมีระบบที่สามารถตรวจสอบย้อนกลับได้

ญี่ปุ่น

สินค้าส่งออกที่สำคัญคือ กุ้งแช่แข็ง ปอกเปลือก กุ้งแปรรูป อาทิ กุ้งชุบแป้ง กุ้งต้ม โดยไทยมีส่วนแบ่งตลาดกุ้งสดแช่เย็นแช่แข็งในญี่ปุ่นไม่มาก ประมาณร้อยละ 7 เนื่องจากญี่ปุ่นนำเข้าจากประเทศอื่นเพิ่มขึ้น เช่น อินโดนีเซีย เวียดนาม อินเดีย จีน ส่วนกุ้งแปรรูปของไทยมีส่วนแบ่งตลาดร้อยละ 65 เนื่องจากกระบวนการผลิตมีการพัฒนาและเป็นที่ยอมรับในตลาดญี่ปุ่น

สหภาพยุโรป

หลังจากไทยถูกตัด GSP ตั้งแต่ปี 2542 ทำให้สินค้าไทยต้องเสียภาษีในอัตราที่สูงขึ้น ดังนี้

1. กุ้งแช่แข็ง (HS 0306) จากร้อยละ 4.20 เป็น ร้อยละ 12
2. กุ้งปรุงแต่ง (HS 1805) จากเดิมร้อยละ 7 เป็น ร้อยละ 20

ทำให้การส่งออกกุ้งไทยในตลาดนี้ลดลงเป็นลำดับ ปัจจุบันไทยส่งออกกุ้งไปตลาดไม่ถึงร้อยละ 5 ของการส่งออกกุ้งทั้งหมด แต่อย่างไรก็ตาม การปรับ GSP ตามโครงการใหม่ของสหภาพยุโรป (2545-2547) แม้สินค้ากุ้งไทยจะไม่ได้รับ GSP ต่อไปก็ตาม แต่ประเทศที่ได้ GSP ก็ต้องเสียภาษีในอัตราที่สูงขึ้น ทำให้ความแตกต่างของภาษีไม่มากเหมือนช่วงก่อนหน้านี้ ประกอบกับความเข้มงวดด้านสารตกค้างในกุ้งของสหภาพยุโรป ดังนั้นหากประเทศไทยมีการปรับตัวได้ทัน มีการผลิตสินค้าที่มีคุณภาพปลอดสารตกค้าง และสามารถสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้ซื้อได้ โอกาสในการขยายตลาดนี้จะมีอยู่มาก

ปัญหาการส่งออกกุ้งในตลาดที่สำคัญ

1. การถูกกล่าวหาทุ่มตลาดกุ้งในสหรัฐอเมริกา (Antidumping : AD) ปัจจุบันสินค้ากุ้งนำเข้าจากไทยไม่ต้องเสียภาษีนำเข้าในสหรัฐอเมริกา หากต้องเสียภาษีทุ่มตลาดจะต้องเสียภาษีในอัตราระหว่างร้อยละ 35-64 ขึ้นอยู่กับข้อมูลแต่ละบริษัท ที่ผ่านมามีตั้งแต่ปลายปี 2545 กลุ่มชาวประมงในสหรัฐฯ (8 มลรัฐ Louisiana, Alabama, Florida, Texas, South Carolina, Oregon Gorgla, Mississippi) ได้พยายามยื่นฟ้องทุ่มตลาดและอุดหนุนสินค้ากุ้งนำเข้าจากประเทศต่าง ๆ เนื่องจากราคากุ้งตกต่ำ และกุ้งที่จับได้ในประเทศมีส่วนแบ่งตลาดที่ลดลง ส่งผลต่ออุตสาหกรรม การจับและการผลิตกุ้งในประเทศ แต่ติดขัดเรื่องการรวมกลุ่มและค่าใช้จ่ายที่ต้องใช้ รวมทั้งการ เคลื่อนไหวต่อต้านของกลุ่มผู้นำเข้าและผู้เกี่ยวข้อง เช่น American, Seafood Distributors Association, National Restaurant Association, Food Market Institute (สมาชิกประกอบด้วย ตัวแทนร้าน Grocery 26,000 ร้านทั่วอเมริกา) โดยกลุ่มเหล่านี้ออกมาต่อต้านว่าวิธีการไม่ถูกต้อง ก่อปัญหาให้กับผู้บริโภคที่ต้องแบกรับภาระซื้อสินค้าแพงขึ้น มีการเสนอให้เปลี่ยนจากการฟ้องทุ่ม เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตลาดมาใช้มาตรการปกป้อง (Safeguard) เช่น Tariff, Quota แทน จากสถานการณ์ปัจจุบัน International Trade Commission (ITC) ได้รับฟ้องการทุ่มตลาดกึ่งจากไทยและผู้ส่งออกอีก 5 ประเทศว่ามีมูลเหตุเป็นไปได้ เมื่อวันที่ 22 มกราคม 2547 และได้มีการเสนอเรื่องต่อกระทรวงพาณิชย์สหรัฐฯ ขอเปิดการไต่สวนการทุ่มตลาดกึ่งต่อไป

2. ปัญหาราคาเคมีตกค้าง คณะกรรมการ Standing Committee on Food Chain & Animal Health ของสหภาพยุโรป ได้ยกเลิกมาตรการตรวจสอบตกค้างในกึ่งของไทย จากตรวจร้อยละ 100 เป็นการสุ่มตรวจร้อยละ 10 เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2546 เนื่องจากมาตรการและแผนปฏิบัติในการควบคุมการใช้สารปฏิชีวนะที่ฝ่ายไทยเสนอต่อคณะกรรมการสหภาพยุโรป ได้รับการยอมรับโดยแผนดังกล่าว ประกอบด้วย การควบคุมการใช้สารไนโตรฟูแรนท์ และคลอแรมฟินิคอลลอยอย่างเข้มงวด การตรวจสอบและขึ้นทะเบียนฟาร์ม การขึ้นทะเบียนผู้ส่งออก และการส่งเครื่องมือ LC-MS-MS จากสหภาพยุโรปมาใช้ตรวจ

แต่อย่างไรก็ตาม เนื่องจากหาพ่อแม่พันธุ์กึ่งกุลาดำที่ไม่แข็งแรง ส่งผลให้การเลี้ยงกึ่งกุลาดำทำได้ยาก บางส่วนหันไปใช้กึ่งขาวแวนนาไมซึ่งเลี้ยงง่ายกว่า

ในปัจจุบันกรมประมงได้มีมาตรการยกระดับมาตรฐานสัตว์น้ำ โดยการขึ้นทะเบียนฟาร์ม และตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2547 ฟาร์มทั้งระบบต้องได้ GAP หากไม่ได้ผู้ประกอบการและห้องเย็นจะไม่รับซื้อ กรมประมงจะไม่ออกใบรับรองสุขอนามัยให้ และ 1 มกราคม 2548 ผู้ประกอบการและห้องเย็นจะซื้อสัตว์น้ำเฉพาะกับฟาร์มที่ได้ GAP, CoC ดังนั้นการแก้ปัญหาราคาตกค้างในกึ่งเพื่อให้ได้กึ่งที่มีคุณภาพดีส่งออก มีแนวโน้มที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตามปัญหาในระยะแรกก็ตามมาติดคือ ปริมาณกึ่งที่มีคุณภาพจะไม่เพียงพอต่อความต้องการของตลาด ซึ่งขณะนี้กรมส่งเสริมการส่งออกกำลังประสานอยู่คือ ไม่สามารถนัดหมายให้เจรจากราคากันได้ เนื่องจากไม่มีสินค้า ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องร่วมกันแก้ไข

3. ปัญหากึ่งกุลาดำในประเทศราคาตกต่ำ ราคาตกลงร้อยละ 27 จากต้นปีเนื่องจาก

1) ลักลอบนำเข้ากึ่งจากมาเลเซีย อินโดนีเซีย พม่า อินเดีย เวียดนาม

2) เลี้ยงกึ่งขาวแวนนาไมมากขึ้น ประมาณร้อยละ 40 ของการเลี้ยงทั้งหมด โดยเฉพาะขนาดมากกว่า 60 ตัว/กิโลกรัม ทำให้กึ่งกุลาดำไม่มีตลาดรองรับ โดยเฉพาะช่วงมิถุนายน-สิงหาคมซึ่งเป็นช่วงเก็บเกี่ยว

3) ต้นทุนกึ่งไทยสูงขึ้น เนื่องจากในการเลี้ยงมีอัตราการรอดต่ำ โดยเฉพาะกึ่งขนาดใหญ่ เกษตรกรขาดเงินทุนหมุนเวียน เนื่องจากสถาบันการเงินดปล่อยเงินสินเชื่อ ผู้เลี้ยงกึ่งตามมติคณะรัฐมนตรี ปี 2533

4) ความต้องการกึ่งเป็นวัตถุดิบในโรงงานแปรรูปลดลง ประกอบกับการขาดแคลนแรงงานในอุตสาหกรรมแปรรูปกึ่งและแกะกึ่ง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คัดลอกเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

มาตรการทางการค้าที่เกี่ยวข้องกับการส่งออกกุ้งของไทย

สำหรับมาตรการที่เกี่ยวข้องกับการส่งออกกุ้งสดแช่เย็นแช่แข็งของไทย โดยจะพิจารณา มาตรการต่างๆ ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันของประเทศคู่ค้าที่สำคัญของประเทศไทย ซึ่งได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น และสหภาพยุโรป ทั้งที่เป็นมาตรการทางด้านภาษี และไม่ใช่อาชีพ สามารถสรุปได้ดังนี้

สหรัฐอเมริกา

ถือเป็นประเทศผู้นำเข้าผลิตภัณฑ์กุ้งจากประเทศไทยมากเป็นอันดับหนึ่ง ซึ่งส่วนใหญ่เป็น ผลิตภัณฑ์กุ้งสดแช่เย็นแช่แข็ง ในปี พ.ศ.2546 สหรัฐอเมริกานำเข้ากุ้งทะเลจากประเทศไทยคิดเป็นมูลค่า 40,577 ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 56.48 และในปี พ.ศ.2547 สหรัฐอเมริกานำเข้ากุ้งทะเลจากประเทศไทยคิดเป็นมูลค่าสูงถึง 35,794 ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 53.19 (ตารางที่ 2.6) โดยมีกุ้งกุลาดำที่ได้จากการเพาะเลี้ยงเป็นวัตถุดิบหลักถึงร้อยละ 80-90 ของปริมาณ การส่งออกทั้งหมด ประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่ไม่มีการเรียกเก็บภาษีนำเข้า แต่เน้น มาตรการด้านสุขอนามัยและสิ่งแวดล้อมเพื่อใช้เป็นข้อในการกีดกันการนำเข้า โดยมีกระทรวง เกษตรสหรัฐฯ (USDA) และสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (USFDA) เป็นหน่วยงานหลักที่ รับผิดชอบดูแลในการตรวจสอบคุณภาพสินค้า โดยมาตรการทางการค้าต่างๆ ของประเทศ สหรัฐอเมริกาสามารถสรุปได้ ดังนี้

1. มาตรการทางด้านภาษีศุลกากร สหรัฐอเมริกาไม่คิดภาษีนำเข้ากุ้งสดแช่เย็นแช่แข็ง จากไทยตามข้อตกลงว่าด้วยภาษีศุลกากรและการค้า (GATT)
2. มาตรการที่มีไม่ภาษีศุลกากร สำหรับกฎหมายด้านสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อการส่งออก ผลิตภัณฑ์กุ้งของประเทศไทย คือ Public Law 101-162 มาตรา 609 กำหนดให้ทุกประเทศที่ส่ง ผลิตภัณฑ์กุ้งทะเลที่จับได้จากธรรมชาติไปยังสหรัฐอเมริกาต้องได้รับการรับรองว่ามีโครงการหรือ กฎหมายคุ้มครองเต่าทะเลเทียบเท่าสหรัฐอเมริกา รวมถึงการบังคับให้เรือประมงของประเทศผู้ส่ง ออกติดตั้งเครื่องมือแยกเต่าทะเล (Turtle Excluder Devices: TEDs) ออกจากการจับกุ้ง โดยมี ผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2539 หากประเทศผู้ส่งออกรายใดไม่สามารถปฏิบัติตาม ข้อกำหนดที่ประกาศไว้ ก็จะถูกห้ามนำเข้าผลิตภัณฑ์กุ้งที่จับได้จากธรรมชาติเข้าไปใน สหรัฐอเมริกา

ตารางที่ 2.6 ตลาดส่งออกกุ้งทะเลที่สำคัญของไทย ระหว่างปี พ.ศ.2546-2547

หน่วย : ปริมาณ - ตัน มูลค่า - ล้านบาท

ประเทศ	2546		2547	
	ปริมาณ	มูลค่า	ปริมาณ	มูลค่า
สหรัฐอเมริกา	132,394 (56.51)	40,577 (56.48)	131,691 (54.68)	35,794 (53.19)
ญี่ปุ่น	45,845 (19.57)	16,692 (23.23)	46,264 (19.21)	16,261 (24.17)
ออสเตรเลีย	7,866 (3.36)	1,970 (2.74)	8,604 (3.57)	2,075 (3.08)
สหภาพยุโรป	4,874 (2.08)	1,278 (1.78)	8,001 (3.32)	2,130 (3.17)
ประเทศอื่นๆ	43,298 (18.48)	11,330 (15.77)	46,281 (19.22)	11,029 (16.39)
รวมทั้งสิ้น	234,277 (100.00)	71,847 (100.00)	240,841 (100.00)	67,289 (100.00)

หมายเหตุ: ตัวเลขในวงเล็บแสดงสัดส่วนมีหน่วยเป็นร้อยละ

ที่มา: ชาวกุ้ง, 2548

การนำ Public Law 101-162 มาใช้ ได้สร้างภาวะชะงักงันในการส่งออกผลิตภัณฑ์กุ้งทะเลกระป๋อง กุ้งตากแห้งรมควัน และกุ้งกระป๋องอัดลม เนื่องจากผลิตภัณฑ์ดังกล่าวได้ใช้วัตถุดิบกุ้งที่จับได้จากธรรมชาติเป็นหลัก แต่ในส่วนของผลิตภัณฑ์กุ้งสดแช่เย็นแช่แข็งแม้จะไม่ถูกระงับการนำเข้า แต่ก็ต้องประสบปัญหาความยุ่งยากในการทำตลาดมากขึ้น เนื่องจากความล่าช้าของขั้นตอนการออกเอกสารจากหน่วยงานของรัฐและมีภาระด้านต้นทุนของเอกสารเพิ่มขึ้น

ส่วนเหตุการณ์ที่ทำให้ผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์กุ้งของประเทศไทยต้องชะงักงันไปตามๆ กันคือ การที่ศาลการค้าระหว่างประเทศหรือ the U.S. Count of International Trade ได้ออกคำสั่งเมื่อวันที่ 9 ตุลาคม 2539 ห้ามนำเข้ากุ้งและผลิตภัณฑ์กุ้งทุกชนิดที่จับโดยบุคคลหรือเรือของประเทศที่ไม่มีใบรับรองภายใต้กฎหมาย Public Law มาตรา 101-162 เข้าไปยังประเทศสหรัฐอเมริกา (คำสั่งดังกล่าวมีผลต่อกุ้งและผลิตภัณฑ์กุ้งที่ผลิตจากกุ้งทุกชนิดทั้งที่จับได้จากเอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ธรรมชาติและ/หรือกึ่งเลี้ยง) ซึ่งชาวดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อการส่งออกกึ่งและผลิตภัณฑ์กึ่งของประเทศไทยทั้งระบบ

ญี่ปุ่น

ญี่ปุ่นนำเข้าผลิตภัณฑ์กึ่งทะเลจากประเทศไทยมากเป็นอันดับสองรองจากประเทศสหรัฐอเมริกา แม้ว่าการส่งออกผลิตภัณฑ์กึ่งไปประเทศญี่ปุ่นในอนาคตจะมีปัจจัยบวกจากการที่ญี่ปุ่นมีพันธกรณีที่ต้องปฏิบัติตามองค์การการค้าโลก (WTO) ในการลดภาษีนำเข้าสินค้ากึ่งทะเลจากอัตรา ร้อยละ 3 ลงเหลือร้อยละ 1 แต่ปัจจุบันประเทศญี่ปุ่นเป็นตลาดนำเข้าที่เข้มงวดมากในด้านคุณภาพสินค้า การส่งออกผลิตภัณฑ์กึ่งทะเลไปยังตลาดญี่ปุ่นนั้นจะต้องมีใบรับรองจากการตรวจสอบคุณภาพสินค้าจากองค์กรหรือหน่วยงานจากทางการของไทย ที่ได้รับการยอมรับจากญี่ปุ่น ขณะเดียวกันเมื่อการส่งออกสินค้าไปถึงท่าเรือ ณ ประเทศญี่ปุ่น ทางญี่ปุ่นจะทำการตรวจสอบคุณภาพสินค้าอีกครั้งหนึ่งภายใต้กฎหมายการควบคุมคุณภาพสินค้าที่สำคัญ ได้แก่ กฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบในผลิตภัณฑ์ (The Product Liability Law: PL-Law) ซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 2538 เป็นกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภคเพื่อป้องกันอันตรายอันเกิดจากการบริโภคสินค้า เช่น สารเคมีตกค้าง สิ่งปนเปื้อนและหีบห่อชำรุด เป็นต้น สำหรับหลักการของกฎหมายฉบับนี้ ผู้ผลิตสินค้า ผู้นำเข้า และผู้จัดจำหน่ายที่มีชื่ออยู่บนฉลากของผลิตภัณฑ์ จะต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดจากการชำรุดของสินค้าในกรณีที่มีการร้องเรียนจากผู้บริโภค และต้องชดเชยความเสียหายดังกล่าวด้วย ส่งผลให้ผู้นำเข้าของญี่ปุ่นต้องเพิ่มความระมัดระวังในการตรวจสอบคุณภาพสินค้ามากขึ้น ในขณะเดียวกันผู้ส่งออกของไทยจะต้องเพิ่มขึ้นขั้นตอนการตรวจสอบคุณภาพสินค้าให้มีความละเอียด รอบคอบต่อการส่งมอบ ซึ่งมีผลให้ต้นทุนและราคาสินค้าขยับตัวสูงขึ้น สร้างความยากลำบากในการขยายส่วนแบ่งตลาด โดยเฉพาะเมื่อต้องแข่งขันกับสินค้าจากประเทศอินโดนีเซีย ซึ่งมีต้นทุนและราคาที่ต่ำกว่าของไทย

1. มาตรการทางด้านภาษีศุลกากร ญี่ปุ่นได้ใช้มาตรการทางด้านภาษีจากข้อตกลงทั่วไปว่าด้วยภาษีศุลกากรและการค้า (General Agreement on Tariffs and Trade: GATT) ผลจากสงครามโลกครั้งที่สองได้สร้างความเสียหายทั่วทุกประเทศ เมื่อสิ้นสงครามประเทศต่างๆ ได้เร่งพัฒนาประเทศของตน เน้นหนักในด้านการพัฒนาอุตสาหกรรมภายในประเทศ เพื่อให้เป็นอุตสาหกรรมที่สำคัญของประเทศในอนาคต จึงได้นำมาตรการต่างๆ มาใช้ทั้งที่เป็นมาตรการทางด้านภาษีศุลกากรและมาตรการที่มิใช่ภาษีศุลกากรเพื่อคุ้มครองอุตสาหกรรมภายใน ผลจากการใช้มาตรการต่างๆ ก่อให้เกิดความวุ่นวายทางด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ จึงได้เกิดแนวความคิดร่วมกันที่จัดตั้งองค์กรหรือสถาบันเพื่อกำหนดข้อตกลงและกติกากำหนดพื้นฐานในการที่จะ

ขจัดปัญหาอุปสรรคในด้านการค้าระหว่างประเทศ ในส่วนของนโยบายพาณิชย์เรียกว่า "ข้อตกลงทั่วไปว่าด้วยภาษีศุลกากรและการค้า" (General Agreement on Tariffs and Trade: GATT) มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ.2491 หลักการของ GATT ได้อาศัยกลไก "การได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ" เพื่อที่จะให้ตลาดเปิดเสรีอันอำนวยต่อการถ่ายเทสินค้าระหว่างประเทศได้โดยเสรี

การเจรจาการค้าของประเทศภาคีมุ่งเน้นให้มีการลดข้อกีดกันทางการค้าระหว่างประเทศให้มากที่สุด และผลการเจรจาที่สำคัญคือ ได้มีการตกลงให้ประเทศต่างๆ ปรับลดอัตราภาษีศุลกากรลง หากเคยใช้มาตรการที่ไม่ใช่ภาษีจะต้องปรับเปลี่ยนเป็นมาตรการภาษีศุลกากรแทน และต้องปรับลดลงอีก ลดระดับการอุดหนุนทั้งภายในและภายนอก ปรับปรุงกฎเกณฑ์ทางการค้าให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ทั้งทางด้านมาตรการสุขอนามัย มาตรฐานสินค้า การต่อต้านการทุ่มตลาด การอุดหนุนและอื่นๆ เพื่อต้องการให้การค้ามีความเป็นธรรมมากขึ้น

ผลการเจรจาการค้ารอบอุรุกวัยได้ส่งผลกระทบต่อการส่งออกกุ้งสดแช่เย็นแช่แข็งของไทยคือ ประเทศผู้นำเข้ากุ้งสดแช่เย็นแช่แข็งของไทยจะต้องมีการปรับลดอัตราภาษีศุลกากรลงตามผลการเจรจา โดยประเทศญี่ปุ่นได้ลดภาษีกุ้งสดแช่เย็นแช่แข็งของไทยจากร้อยละ 2.2 ในปี พ.ศ. 2539 เป็นร้อยละ 1.8 ในปี พ.ศ.2540 ทำให้กุ้งสดแช่เย็นแช่แข็งของไทยมีราคาลดลง

2. มาตรการที่ไม่ใช่ภาษีศุลกากร ญี่ปุ่นมีกฎระเบียบที่ใช้สำหรับการควบคุมและตรวจสอบมาตรฐานสินค้าอาหารฉบับแรกคือ กฎหมายว่าด้วยสุขอนามัยของอาหาร (Food Sanitation Law) ซึ่งควบคุมโดยกระทรวงสาธารณสุขและสวัสดิการ จะครอบคลุมถึงการห้ามจำหน่ายอาหารที่ไม่ถูกสุขลักษณะ การกำหนดมาตรฐานสินค้าอาหารและการแจ้งข้อมูลเกี่ยวกับอาหาร สำหรับมาตรฐานสินค้าที่เกี่ยวกับอาหารทะเล ทางกระทรวงสาธารณสุขญี่ปุ่นได้อนุญาตให้มี Ox tetracycline ตกค้างได้ในปริมาณไม่เกิน 0.1 ppm ในสัตว์น้ำ และอนุญาตให้มี Oxolinic acid ตกค้างในปริมาณไม่เกิน 0.1 ppm นอกจากนี้ยังมีกฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบในผลิตภัณฑ์ (The Product Liability Law) คือ การกำหนดให้ผู้ผลิต ผู้นำเข้า ผู้จำหน่าย จะต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ชีวิตและทรัพย์สินของผู้บริโภค และระเบียบว่าด้วยการปิดฉลากสินค้าประเภทอาหารใหม่ โดยระบุว่าฉลากสินค้าอาหารควรระบุช่วงเวลาที่ยังคงความสดใหม่ของสินค้าแทนการระบุวันที่ผลิต ภาษาที่ใช้บนฉลากจะต้องอ่านง่ายต่อความเข้าใจของผู้บริโภค จากมาตรการต่างๆ เป็นอุปสรรคทางการค้าของประเทศไทยมาก ทำให้ประเทศญี่ปุ่นชะลอ และระงับการนำเข้ากุ้งจากประเทศไทย และหันไปนำเข้าจากอินโดนีเซียและประเทศอินเดียมากขึ้น

สหภาพยุโรป

1. มาตรการทางด้านภาษีศุลกากร ประเทศในกลุ่มสหภาพยุโรปได้ให้สิทธิพิเศษทางด้านภาษีศุลกากร (Generalized System of Preference: GSP) คือ ระบบการให้สิทธิพิเศษทางด้านภาษีศุลกากรที่ประเทศพัฒนาแล้วให้แก่สินค้าที่มีแหล่งกำเนิดในประเทศกำลังพัฒนา โดยการยกเว้นหรือลดหย่อนภาษีนำเข้าแก่สินค้าที่อยู่ในข่ายที่ได้รับสิทธิ GSP เพื่อต้องการให้มีการเพิ่มรายได้จากการส่งออก ส่งเสริมอุตสาหกรรม และเพิ่มอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศกำลังพัฒนาโดยไม่หวังผลตอบแทน ผลจากสงครามโลกครั้งที่สอง ทำให้เศรษฐกิจโลกประสบกับภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ แนวความคิดเกี่ยวกับระบบ GSP ได้เกิดขึ้นในคราวประชุมองค์การสหประชาชาติว่าด้วยการค้าและการพัฒนาสมัยที่หนึ่ง ที่นครเจนีวา เมื่อปี พ.ศ.2507 โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อที่จะยกกระดบฐานะทางเศรษฐกิจของประเทศกำลังพัฒนาให้มีรายได้จากการค้าแทนที่จะได้รับในรูปของเงินช่วยเหลือ เพราะ UNCTAD ได้ศึกษาและพบว่าปัญหาที่สำคัญของประเทศกำลังพัฒนาในการพัฒนาเศรษฐกิจคือ ความเสียเปรียบในด้านการแข่งขันทางการค้ากับประเทศคู่แข่งซึ่งเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว รายได้ที่เกิดจากการส่งออกของประเทศกำลังพัฒนาจะถูกนำกลับไปซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคจากประเทศที่พัฒนาแล้ว วิธีการช่วยเหลือทางการค้าได้แก่ การที่ประเทศพัฒนาแล้วช่วยเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของสินค้า โดยลดหย่อนภาษีนำเข้าแก่สินค้าที่นำเข้าจากประเทศกำลังพัฒนา ดังนั้นในการประชุม UNCTAD สมัยที่สอง ณ กรุงนิวเดลี ประเทศอินเดีย เมื่อต้นปี พ.ศ.2511 ที่ประชุมจึงมีมติยอมรับระบบ GSP ซึ่งกลุ่มสหภาพ ยุโรปได้เริ่มให้ GSP ในวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ.2514

วัตถุประสงค์ของ GSP ได้แก่ เพิ่มเพิ่มรายได้จากการส่งออกให้กับประเทศที่กำลังพัฒนาเพื่อส่งเสริมอุตสาหกรรมของประเทศที่กำลังพัฒนา เพื่อเพิ่มอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจแก่ประเทศกำลังพัฒนา โดยมีหลักการของ GSP คือ เป็นการทั่วไป (Generalized) ไม่เป็นการตอบแทน (Non-reciprocal) และไม่เลือกปฏิบัติ (Non-discriminatory)

ในภาวะที่การค้าต่างประเทศต้องประสบปัญหาด้านการแข่งขันอย่างรุนแรงทั้งด้านราคาและคุณภาพ และในฐานะที่ประเทศไทยกำลังอยู่ในระหว่างการพัฒนาการผลิตเพื่อการส่งออก โดยเฉพาะสินค้าอุตสาหกรรม GSP จึงนับได้ว่าเป็นมาตรการหนึ่งในการส่งเสริมการส่งออกของประเทศไทย เพราะ GSP จะช่วยลดต้นทุนการนำเข้า จะจูงใจให้ผู้ซื้อในต่างประเทศที่ให้สิทธิ GSP เพิ่มการนำเข้าจากประเทศไทย ซึ่งจะเป็นผลดีต่อเศรษฐกิจโดยรวม ฉะนั้นประโยชน์ของ GSP อาจสรุปได้คือ ส่งเสริมการส่งออกและเปิดโอกาสให้สินค้าใหม่ๆ สามารถเข้าสู่ตลาดเหล่านี้ได้ โดยอาศัยสิทธิพิเศษเป็นเครื่องมือในการเจาะตลาด ส่งเสริมการผลิต โดยเฉพาะ

สินค้าอุตสาหกรรมซึ่งจะนำไปสู่การเพิ่มการลงทุน การจ้างงาน และอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศโดยส่วนรวม ส่งเสริมให้มีการใช้วัตถุดิบภายในประเทศ ทั้งนี้เพื่อให้เป็นไปตามเงื่อนไขของกฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า

สหภาพยุโรปเริ่มให้สิทธิพิเศษ GSP แก่สินค้าเกษตรกรรมและสินค้าอุตสาหกรรม ตั้งแต่ปี พ.ศ.2514 เป็นต้นมา โดยกำหนดโครงการละ 10 ปีคือ โครงการที่ 1 ปี พ.ศ.2514-2523 และโครงการที่ 2 ปี พ.ศ.2524-2533 หลังโครงการที่ 2 สิ้นสุดลง สหภาพยุโรปได้ขอขยายอายุโครงการที่ 2 ออกไปเป็นปีต่อไป ตั้งแต่ปี พ.ศ.2534 จนถึงปี พ.ศ.2537 ต่อมาในปี พ.ศ.2538 สหภาพยุโรปไม่สามารถต่ออายุระบบ GSP ใหม่ ทั้งสินค้าเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมได้พร้อมกัน จึงได้ประกาศการให้สิทธิ GSP ดังนี้

สินค้าอุตสาหกรรม ประกาศใช้ระบบ GSP ใหม่เป็นโครงการที่ 3 ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ.2538 ถึงวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ.2541 เป็นเวลา 4 ปี และก่อนสิ้นปี พ.ศ.2541 จะมีการพิจารณาว่าจะมีการต่ออายุออกไปอีกหรือไม่

สินค้าเกษตรกรรม ไม่สามารถประกาศให้ได้ทัน จึงขยายระบบ GSP โครงการที่ 2 ในส่วนของสินค้าเกษตรกรรมไปอีก 1 ปี โดยคาดว่าจะสามารถประกาศใช้ระบบ GSP ใหม่ได้ในต้นปี พ.ศ.2539 แต่สหภาพยุโรปก็ไม่สามารถดำเนินการได้ทัน จึงต้องขยายอายุระบบ GSP โครงการที่ 2 ออกไปอีกครึ่งปี ถึงวันที่ 30 มิถุนายน พ.ศ.2539 และต่อมาได้ขยายออกไปอีกถึงวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ.2539

อย่างไรก็ตาม เมื่อวันที่ 20 มิถุนายน พ.ศ.2539 คณะมนตรียุโรปได้ให้ความเห็นชอบระบบ GSP สินค้าเกษตรกรรมใหม่ โดยให้มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ.2540 ถึงวันที่ 30 มิถุนายน พ.ศ.2542 เป็นเวลา 2.5 ปี กล่าวคือ ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ.2540 ประเทศไทยจะถูกตัดสิทธิ GSP ในสินค้าเกษตร 3 กลุ่มคือ กลุ่มสินค้าประมง กลุ่มสินค้าพืชผัก และกลุ่มสินค้าผลิตภัณฑ์อาหารปรุงแต่ง ร้อยละ 50 และถูกตัดสิทธิร้อยละ 100 ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ.2542

หากพิจารณาในกลุ่มสินค้าประมงพบว่า สินค้าที่ได้รับผลกระทบมากที่สุด ได้แก่ กุ้งสดแช่เย็นแช่แข็ง เนื่องจากอัตราภาษีสินค้ากุ้งสดแช่เย็นแช่แข็งภายใต้ GSP คือ ร้อยละ 4.20-5.04 แต่ในปี พ.ศ.2540 สินค้ากุ้งสดแช่เย็นแช่แข็งของประเทศไทยจะต้องเสียภาษีนำเข้าประเทศในกลุ่มสหภาพยุโรปร้อยละ 8.10-9.72 และตั้งแต่ปี พ.ศ.2542 จะต้องเสียภาษีนำเข้ากุ้งสดแช่เย็นแช่แข็งร้อยละ 14.40-20.0 ในขณะที่ประเทศคู่แข่งเช่นบางประเทศ เช่น ประเทศเอกวาดอร์ส่งออกกุ้งสดแช่เย็นแช่แข็งไปยังประเทศในกลุ่มสหภาพยุโรปเป็นอันดับหนึ่งเสียภาษีนำเข้าเพียงร้อยละ 3.6 หรือประเทศอินเดียที่เสียภาษีร้อยละ 4.2 ซึ่งส่งผลให้ประเทศไทยเสียส่วนแบ่งตลาดในตลาดสหภาพยุโรป

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2. มาตรการที่มีใช้ภายใต้ศุลกากร ประเทศในกลุ่มสหภาพยุโรปมีการกำหนดมาตรฐานอาหารระหว่างประเทศ (Codex) ซึ่งเป็นมาตรฐานอาหารสากล ประเทศต่างๆ ที่เป็นสมาชิกของ Codex จะนำมาตรฐานของ Codex มากำหนดเป็นมาตรฐานในการนำเข้าสินค้าได้ เช่น การกำหนดมาตรฐานอาหารระหว่างประเทศในเรื่องสารแต่งเติมที่ใช้กับอาหาร (Food Additive) โดยกฎระเบียบใหม่ในการใช้สารปรุงแต่ง Benzoic acid จากกั๋งที่นำเข้ามาจากต่างประเทศ ให้ใช้ได้ประมาณ 2,000 มิลลิกรัมต่อลิตร นอกจากนี้ยังมีมาตรฐานระหว่างประเทศที่สำคัญ ได้แก่ มาตรฐานของ ISO (International Organization Standardization) เช่น ISO 9000 มาตรฐานคุณภาพผลิตภัณฑ์ (Product Quality Standards) จะกำหนดมาตรฐานโดยรวมที่จำเป็นในการกำหนดหรือควบคุมคุณภาพของผลิตภัณฑ์ นอกจากนี้ยังมี ISO 14000 มาตรฐานจัดการสิ่งแวดล้อม (Environmental Management System: EMS) เป็นมาตรฐานที่จะให้แนวทางแก่ผู้ประกอบการในการจัดการ การตรวจวัด และการพัฒนาการดำเนินการของบริษัทผู้ประกอบการ ให้มีส่วนร่วมในการทำลายสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด และจะไม่สนับสนุนสินค้าที่อาศัยถิ่นกำเนิด หรือได้จากการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ

จากมาตรการทางการค้าที่ประเทศคู่ค้าปฏิบัติต่อประเทศไทย ทำให้เป็นอุปสรรคในการส่งออกกุ้งสดแช่เย็นแช่แข็งของประเทศไทย เพื่อเป็นการลดอุปสรรคทางการค้าต่างๆ ที่ประสบอยู่ในปัจจุบันและที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต จึงควรจะให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องและชัดเจนเกี่ยวกับมาตรฐานคุณภาพสินค้าและกฎระเบียบต่างๆ ของประเทศคู่ค้าแก่ผู้ประกอบการ ตลอดจนแนวทางในการป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้น

บทที่ 3

ผลกระทบที่สำคัญในอุตสาหกรรมกุ้งไทย

อุตสาหกรรมการเลี้ยงกุ้งไทยในประเทศมีการพัฒนาอย่างรวดเร็วมากในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา เนื่องจากเป็นอุตสาหกรรมที่มีศักยภาพด้านมูลค่าทางเศรษฐกิจสูง โดยเฉพาะในตลาดส่งออก การพัฒนาดังกล่าวนี้ย่อมก่อให้เกิดผลกระทบที่สำคัญคือ ผลกระทบสิ่งแวดล้อมจากการพัฒนาอุตสาหกรรมเพาะเลี้ยงกุ้ง ซึ่งในบทนี้จะกล่าวถึงผลกระทบทั้งสองด้าน

ผลกระทบสิ่งแวดล้อมจากอุตสาหกรรมเพาะเลี้ยงกุ้ง

การสูญเสียป่าชายเลน

การทำลายป่าชายเลนที่อุดมสมบูรณ์จะมีผลเสียต่อระบบนิเวศน์ชายฝั่งทะเล การสูญเสียป่าชายเลนจึงมีผลกระทบต่อ การลดลงของทรัพยากรประมง การทำฟาร์มกุ้งเพื่อหวังผลกำไรสูงจึงเกิดขึ้น โดยการบุกรุกป่าชายเลนเพื่อทำการเพาะเลี้ยงตามชายฝั่งทะเล และทำลายทรัพยากรชายฝั่งทะเลเกินระดับความยั่งยืนที่รองรับได้

การทำฟาร์มกุ้งในประเทศไทยที่ผ่านมา มีผลการศึกษาที่อ้างอิงความเสียหายของป่าชายเลนจำนวนมากจากการทำฟาร์มกุ้ง ตารางที่ 3.1 และรูปภาพ 3.1 แสดงให้เห็นพื้นที่ป่าชายเลนที่ถูกทำลายจากการทำฟาร์มกุ้ง ในระหว่างปี 2523 พบว่าเทคนิคในการทำฟาร์มกุ้งมีการพัฒนาไปสู่การทำฟาร์มแบบใหม่ โดยการขุดบ่อเลี้ยงและใช้น้ำจากทะเลเลียนแบบพื้นที่ป่าชายเลน จากข้อมูลสถิติของกรมป่าไม้แสดงให้เห็นว่ามีการทำลายป่าชายเลนในอัตราสูงสุดในช่วงปี 2522-2529 โดยเฉลี่ยประมาณ 12,981 เฮกตาร์ต่อปี ซึ่งก่อนปี 2530 นั้นประเทศไทยมีระบบการทำฟาร์มกุ้งแบบระบบเปิด (extensive) และกึ่งหนาแน่น (semi-intensive) ซึ่งระบบเหล่านี้ใช้เทคโนโลยีน้อยและต้องการพื้นที่ป่าชายเลนจำนวนมาก ตั้งแต่ปี 2530 เป็นต้นมา การทำลายป่าชายเลนเริ่มลดลงเรื่อยๆ (ตารางที่ 3.1) ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่มีการนำระบบการเลี้ยงแบบหนาแน่น (intensive) มาใช้ในการทำฟาร์มกุ้ง ดังนั้นจึงสรุปว่าระบบเปิดและกึ่งหนาแน่นในการทำฟาร์มกุ้งเป็นผลให้อัตราการทำลายป่าชายเลนสูงกว่าการทำฟาร์มกุ้งแบบหนาแน่น (Saowanee, 2000)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

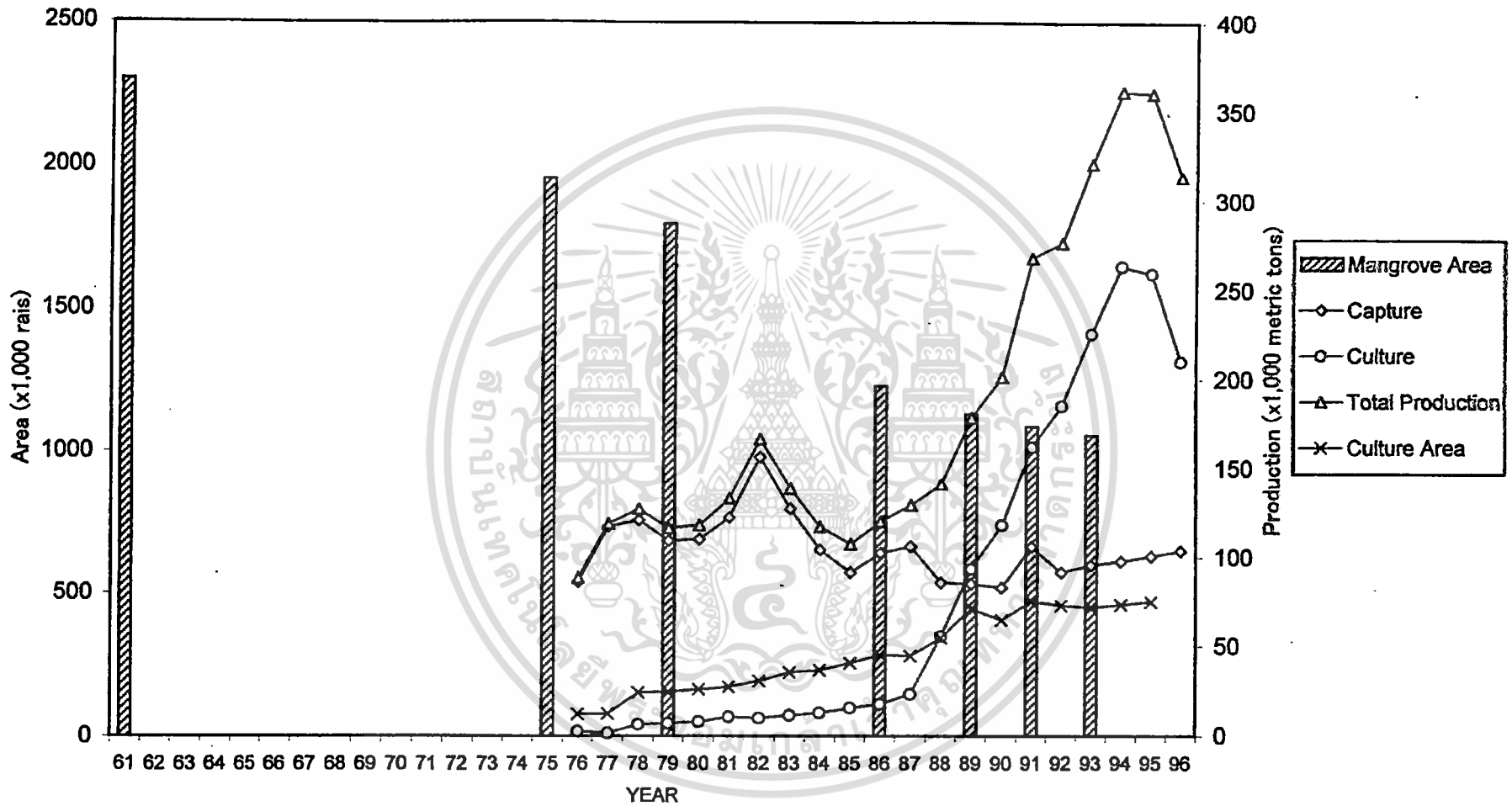
ตารางที่ 3.1 การพัฒนาของอุตสาหกรรมเพาะเลี้ยงกุ้ง และการทำลายพื้นที่ป่าชายเลนในประเทศไทย

รายการ	ก่อนการพัฒนา	ระหว่างการพัฒนา
ช่วงเวลา	2504-2529	2530-2536
ระยะเวลา (ปี)	25	7
ระบบการเลี้ยง	แบบเปิดและกึ่งหนาแน่น	แบบหนาแน่น
ระบบเทคโนโลยีที่ใช้	แบบดั้งเดิม	สมัยใหม่
พื้นที่เพาะเลี้ยง (ไร่)	283,548 (ปี 2529)	449,292 (ปี 2536)
ผลผลิตกุ้ง (ตัน/ปี)	17,886 (ปี 2529)	225,514 (ปี 2536)
ประสิทธิภาพการผลิต (กก./ไร่/ปี)	63 (ปี 2529)	502 (ปี 2536)
พื้นที่ป่าชายเลนถูกทำลาย (ไร่)	1,100,076	173,458
อัตราการทำลาย (ไร่/ปี)	42,311	24,780
อัตราส่วนการทำลาย (ร้อยละ)	47.26	7.45
พื้นที่ป่าชายเลนคงเหลือ (ไร่)	1,227,724	1,054,266

หมายเหตุ: การพัฒนาเทคโนโลยีการเพาะเลี้ยงกุ้งเริ่มเมื่อปี 2530

** พื้นที่ป่าชายเลนทั้งสิ้น 2,327,800 ไร่ในปี 2504 ซึ่งคำนวณเป็นร้อยละ 100

ที่มา: Saowanee, 2000

รูปภาพ 1 ผลผลิตกุ้ง, พื้นที่เพาะเลี้ยงและพื้นที่ป่าชายเลนในประเทศไทย

ที่มา: Saowanee, 2000.

มลพิษทางน้ำจากการเพาะเลี้ยงกุ้ง

มลพิษจากการใช้สารเคมี

สารเคมีที่ใช้ในบ่อเลี้ยงกุ้งส่วนใหญ่ได้แก่ ปูนขาว อาหารกุ้งและยาปฏิชีวนะ โดยสารเคมี เหล่านี้ถูกใช้เป็นสารอาหารและเหลือตกค้าง นอกจากนี้มีสาร Zeolite ที่ถูกใช้อย่างแพร่หลาย เพื่อขจัดแอมโมเนียในบ่อเลี้ยงกุ้ง ซึ่งสาร Zeolite นี้เป็นสารที่ไม่มีผลเสียต่อคุณภาพน้ำ สารเคมีต่างๆ ที่ใช้ในบ่อเลี้ยงกุ้งหากใช้เกินความจำเป็นในระดับสูงเกินระดับที่สภาพแวดล้อมของบ่อกุ้งจะรับได้ จะมีผลเสียเกิดขึ้นได้

มลพิษของน้ำทิ้งจากบ่อเลี้ยงกุ้ง

แม้ว่าสารตกค้างที่เป็นอาหารและของเหลือจากการให้อาหารกุ้งมากเกินไป จะมีอันตรายน้อยกว่ายากำจัดศัตรูพืชก็ตาม แต่น้ำทิ้งจากบ่อเลี้ยงกุ้งก็มีผลได้ถ้าหากมีปริมาณน้ำทิ้งมากและมีสิ่งตกค้างหนาแน่นสูง

น้ำทิ้งที่ปล่อยออกมาจากฟาร์มเลี้ยงกุ้งเป็นมลพิษต่อน้ำตามชายฝั่ง ฉะนั้นวิธีการที่ลดมลพิษจากน้ำทิ้งของฟาร์มเลี้ยงกุ้งจึงมีความจำเป็นต้องดูแล เนื่องจากการลดมลพิษของน้ำตามชายฝั่งและปกป้องแหล่งน้ำ การระบาดของเชื้อโรคกุ้งสำหรับฟาร์มเลี้ยงกุ้งด้วย

การระบาดของเชื้อโรคกุ้ง

ปัญหาหลักสำคัญปัญหาหนึ่งของการเลี้ยงกุ้งคือ การระบาดของโรคกุ้งโดยเฉพาะโรคไวรัสในกุ้ง เชื้อโรคเหล่านี้แพร่ระบาดได้รวดเร็วระหว่างบ่อเลี้ยงกุ้ง โดยปะปนอยู่ในแหล่งน้ำใช้ตามชายฝั่งทะเล ปัญหาของเชื้อโรคนี้อาจเกิดขึ้นประจำ ในบางพื้นที่ที่มีการเลี้ยงกุ้งแบบหนาแน่น และมีผลกระทบอย่างมากต่อการลดลงของผลผลิตกุ้ง

การแพร่ระบาดของโรคตัวแดงจุดขาวและโรคระบาดอื่นๆ ที่ทำลายผลผลิตกุ้งอย่างต่อเนื่อง นับตั้งแต่ปลายปี พ.ศ.2537 เป็นต้นมานั้น มีสาเหตุสำคัญจากการที่เกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงไม่มีระบบการจัดการฟาร์มที่ดีเพียงพอ ประกอบกับการเพาะเลี้ยงกุ้งของเกษตรกรแต่ละรายมักมีการใช้แหล่งน้ำร่วมกัน จึงเป็นการง่ายต่อการแพร่กระจายของโรคระบาด นอกจากนี้ เพื่อเป็นการป้องกันและกำจัดโรคดังกล่าว เกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้งมักใช้เวชภัณฑ์และสารเคมีในอัตราสูงเกินกว่ามาตรฐานที่กำหนดในระยะเวลาที่ไม่เหมาะสม จนก่อให้เกิดสารเคมีตกค้างในบ่อเลี้ยงกุ้ง ซึ่งมีผลต่อคุณภาพและอาจถูกปฏิเสธการสั่งซื้อจากประเทศผู้นำเข้าได้

การทำฟาร์มกึ่งในพื้นที่นา

การทำฟาร์มกึ่งได้แพร่กระจายจากชายฝั่งทะเลเข้าไปทำฟาร์มในพื้นที่อื่นๆ โดยเฉพาะพื้นที่ที่เคยเป็นที่ทำนาข้าวได้แก่ พื้นที่ในภาคกลาง เช่น นครปฐม สุพรรณบุรี อ่างทอง ออยุธยา ชัยนาท ปราชินบุรี นครนายก ราชบุรี นครสวรรค์ กำแพงเพชร และสุโขทัย โดยการทำฟาร์มกึ่งในพื้นที่นาเหล่านี้มีต้นทุนการดำเนินการต่ำ และการจัดการฟาร์มที่ง่ายกว่าการทำฟาร์มกึ่งแบบหนาแน่นตามชายฝั่งทะเล แต่การทำฟาร์มกึ่งในพื้นที่นามีผลกระทบต่อพื้นที่นาข้าวข้างเคียงในด้านผลกระทบจากน้ำทะเลในฟาร์มกึ่งที่มีต่อความอุดมสมบูรณ์ของดินในพื้นที่ฟาร์มและนาข้างเคียง ผลกระทบนี้ก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างผู้เลี้ยงกุ้งและเกษตรกรที่ทำนาในพื้นที่ดังกล่าว และจากรายงานการวิจัยจำนวนมากทำให้รัฐบาลออกนโยบายห้ามทำฟาร์มกึ่งในพื้นที่นาเมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม 2541 (Saowanee, 2000)

ผลกระทบจากนโยบายการค้าต่างประเทศต่ออุตสาหกรรมกุ้ง

ผลกระทบจากอัตราภาษีตอบโต้การทุ่มตลาด (AD)

เมื่อวันที่ 20 ธันวาคมที่ผ่านมา กระทรวงพาณิชย์ของสหรัฐฯ ประกาศผลอัตราตอบโต้การทุ่มตลาดหรือภาษีเอ็ดดีขั้นสุดท้ายของกุ้งที่นำเข้ามาจากไทย บราซิล เอกวาดอร์ และอินเดีย สำหรับไทย คำตัดสินของกระทรวงพาณิชย์ของสหรัฐฯ ครั้งนี้เปลี่ยนแปลงจากอัตราภาษีเอ็ดดีขั้นต้นประกาศเมื่อเดือนกรกฎาคม 2547 ได้ยืนยันให้เก็บภาษีตอบโต้การทุ่มตลาดกุ้งจากไทยระหว่างร้อยละ 5.79-6.82 ซึ่งเมื่อเทียบกับอัตราภาษีขั้นต้นแล้ว แม้ว่าอัตราภาษีตอบโต้การทุ่มตลาดของไทยนั้นลดลงค่อนข้างน้อย แต่ก็ยังอยู่ในสถานะที่ดีกว่าเมื่อเทียบกับจีน เวียดนามและบราซิลที่ถูกเรียกเก็บภาษีเพิ่มขึ้น และยิ่งดีกว่าเมื่อเทียบกับประเทศคู่แข่งชั้นนำในตลาดสหรัฐฯ โดยเฉพาะอินเดียและเอกวาดอร์ เนื่องจากทั้งสองประเทศนี้อัตราภาษีตอบโต้การทุ่มตลาด เฉลี่ยยังอยู่ในเกณฑ์ที่สูงกว่าไทย อย่างไรก็ตาม สิ่งที่ต้องจับตามองต่อไปคือ การประกาศผลการตัดสินขั้นสุดท้ายของคณะกรรมการการค้าระหว่างประเทศ ภายในวันที่ 31 มกราคม 2548 ว่าการทุ่มตลาดกุ้งนั้นส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมกุ้งภายในของสหรัฐฯ หรือไม่และสหรัฐฯ จะประกาศผลทั้งหมดและอัตราภาษีอย่างเป็นทางการในวันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2548 ซึ่งถ้าสหรัฐฯ ยังยืนยันอัตราภาษีตอบโต้การทุ่มตลาดขั้นสุดท้าย ก็จะทำให้ภาวะการส่งออกกุ้งและผลิตภัณฑ์ไปยังตลาดสหรัฐฯ เปลี่ยนแปลง ผู้ส่งออกกุ้งและผลิตภัณฑ์ของไทยต้องเตรียมพร้อมรับสถานการณ์ความผันผวนของ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตลาดกึ่งในสหรัฐในระยะเวลา 5 ปีข้างหน้า (ปี 2548-2552) อย่างไรก็ตาม ผู้ส่งออกของไทยคงต้องติดตามเกี่ยวกับการยื่นฟ้องความไม่เป็นธรรมในการเก็บภาษีตอบโต้การทุ่มตลาดต่อองค์การการค้าโลก เนื่องจากคำตัดสินขององค์การการค้าโลกก็จะเป็นอีกความหวังในการเปลี่ยนแปลงอัตราภาษีตอบโต้การทุ่มตลาดของสหรัฐ

ผลจากการประกาศอัตราภาษีตอบโต้การทุ่มตลาดขั้นสุดท้ายของกระทรวงพาณิชย์สหรัฐ สำหรับประเทศที่อยู่ในบัญชีรายชื่อถูกไต่สวนการทุ่มตลาดกึ่งทั้ง 6 ประเทศ (ตารางที่ 3.2)

ตารางที่ 3.2 อัตราภาษีตอบโต้การทุ่มตลาดกึ่งของสหรัฐอเมริกา

ประเทศ	อัตราภาษีขั้นสุดท้าย		อัตราภาษีขั้นต้น**		เปลี่ยนแปลง
	อัตราประกาศ	อัตราเฉลี่ย	อัตราประกาศ	อัตราเฉลี่ย	
ไทย	5.79-6.82	6.31	5.50-10.25	7.88	-1.57
เอกวาดอร์	2.35-4.48	3.42	6.03-9.35	7.69	4.27
เวียดนาม	4.13-25.76	14.95	2.11-19.60	10.86	4.09
อินเดีย	5.02-13.42	9.22	3.56-27.49	15.53	6.31
บราซิล	9.69-97.80	53.75	8.41-67.80	38.11	15.64
จีน	7.67-112.81	60.24	0.04-98.34	49.19	11.05

หมายเหตุ: *อัตราภาษีขั้นสุดท้ายจะใช้บังคับตั้งแต่ ม.ค. 2548-ธ.ค. 2552

เป็นอัตราประกาศของกระทรวงพาณิชย์สหรัฐ ซึ่งต้องรอประกาศอัตราภาษีอย่างเป็นทางการในเดือนก.พ. 2548, **อัตราภาษีขั้นต้นใช้ในช่วงเดือน ก.ค.-ธ.ค. 2547

ที่มา: ศูนย์วิจัยกสิกรไทย, 2547

ซึ่งอัตราภาษีขั้นสุดท้ายที่กระทรวงพาณิชย์สหรัฐ ประกาศนั้นต้องรอขั้นตอนของคณะกรรมการการค้าระหว่างประเทศ ประกาศการตัดสินขั้นสุดท้ายว่าการทุ่มตลาดที่เกิดขึ้นส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมภายในของสหรัฐหรือไม่ ในวันที่ 31 มกราคม 2548 และจะมีการประกาศอัตราภาษีตอบโต้การทุ่มตลาดอย่างเป็นทางการ ในวันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2548

อย่างไรก็ตาม ถ้าอัตราภาษีตอบโต้การทุ่มตลาดครั้งสุดท้ายไม่มีการเปลี่ยนแปลงก็จะส่งผลกระทบต่อสถานการณ์แข่งขันของผลิตภัณฑ์กึ่งไทยในตลาดสหรัฐ ดังนี้

1. ผู้ส่งออกไทยยังแข่งขันได้เมื่อพิจารณาโดยภาพรวม จากผลของอัตราภาษีตอบโต้การทุ่มตลาดในขั้นสุดท้ายของกึ่งทุกประเทศที่อยู่ในช่วงถูกไต่สวนการทุ่มตลาด จะเห็นว่าไม่กระทบ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การส่งออกกุ้งไทย แม้ว่าเมื่อเทียบกับอัตราการเติบโตการฟาร์มตลาดขึ้นต้นแล้ว อัตราการเติบโตการฟาร์มตลาดของไทยนั้นลดลงค่อนข้างน้อย แต่ก็ยังอยู่ในสถานะที่ดีกว่าเมื่อเทียบกับจีน เวียดนามและ บราซิลที่ถูกเรียกเก็บภาษีเพิ่มขึ้น และยังดีกว่าเมื่อเทียบกับประเทศคู่แข่งสำคัญในตลาดสหรัฐฯ โดยเฉพาะอินเดีย เนื่องจากอัตราการเติบโตการฟาร์มตลาดเฉลี่ยขั้นสุดท้ายของอินเดียนั้นยังสูงกว่าไทย ส่วนเอกวาดอร์นั้นแม้ว่ามีอัตราการเติบโตการฟาร์มตลาดเฉลี่ยขั้นสุดท้ายจะต่ำกว่าไทย และเป็นประเทศที่ถูกเรียกเก็บภาษีเติบโตการฟาร์มตลาดต่ำที่สุดในบรรดาประเทศที่ถูกไต่สวนการฟาร์มตลาดทั้งหมด แต่เอกวาดอร์ก็มีผลผลิตกุ้งภายในประเทศเฉลี่ยเพียง 40,000-50,000 ตันต่อปีเท่านั้น ทำให้สามารถขยายการส่งออกโดยอาศัยความได้เปรียบในอัตราภาษีได้ไม่มากนัก

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาจากศักยภาพด้านอื่น ๆ แล้วไทยยังคงมีความได้เปรียบประเทศคู่แข่งอื่น กล่าวคือ ประเภทและขนาดของกุ้งที่ไทยส่งออกมีความแตกต่างกัน ทั้งนี้เพื่อขายในตลาดที่แตกต่างกัน โดยไทยส่งทั้งกุ้งกุลาดำและกุ้งขาวในลักษณะเป็นกุ้งต้ม จัดใส่ถาดแข่งขันไปยังซูเปอร์มาร์เก็ตโดยตรง รวมทั้งการเลี้ยงกุ้งและขบวนการแปรรูปกุ้งของไทยนั้นมีมาตรฐานในระดับสากล ซึ่งจะเป็นโอกาสทำให้ไทยสามารถขยายส่วนแบ่งในตลาดกุ้งสหรัฐฯ ได้ในอนาคต โดยเข้าไปทดแทนประเทศคู่แข่งอย่างจีนและเวียดนามที่ถูกเรียกเก็บภาษีเติบโตการฟาร์มตลาดในอัตราที่สูง

2. ความได้เปรียบเสียเปรียบระหว่างผู้ส่งออกรายใหญ่เมื่อเทียบกับประเทศคู่แข่งอื่น ในการเรียกเก็บภาษีเติบโตการฟาร์มตลาดของแต่ละประเทศจะแตกต่างกันในแต่ละบริษัท อัตราภาษีเติบโตการฟาร์มตลาดที่เรียกเก็บนี้สามารถแบ่งบริษัทผู้ส่งออกได้เป็น 2 กลุ่ม (ตารางที่ 3.3)

ตารางที่ 3.3 อัตราภาษีเติบโตการฟาร์มตลาดขั้นสุดท้าย แยกตามขนาดบริษัทส่งออก

หน่วย: ร้อยละ

	ไทย	อินเดีย	บราซิล	เอกวาดอร์	จีน	เวียดนาม
ขนาดใหญ่	5.79- 6.82	5.02- 13.42	9.69- 97.80	2.35-4.48	7.67- 84.93	4.13- 25.76
ขนาดกลาง- เล็ก	6.03	9.45	10.40	3.26	112.81	25.76

ที่มา: ศูนย์วิจัยกสิกรไทย, 2547

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สำหรับในกลุ่มผู้ส่งออกรายใหญ่นั้นบริษัทผู้ส่งออกบางรายของเอกวาดอร์ เวียดนาม และ อินเดีย ยังมีอัตราภาษีตอบโต้การทุ่มตลาดต่ำกว่าไทย ดังนั้นจึงเป็นไปได้ว่าผู้นำเข้ากึ่งในสหรัฐฯ อาจะยังคงนำเข้ากึ่งจากบริษัทส่งออกรายใหญ่ของประเทศเหล่านี้ ในขณะที่บริษัทผู้ส่งออก รายใหญ่ของจีนนั้นมีอัตราภาษีตอบโต้การทุ่มตลาดขั้นสุดท้ายสูงกว่าไทย ดังนั้นจึงประเมินได้ว่า บริษัทผู้ส่งออกกึ่งรายใหญ่ของไทยได้รับผลดีจากการประกาศอัตราภาษีตอบโต้การทุ่มตลาดขั้น สุดท้าย

ส่วนในกลุ่มบริษัทอื่น ๆ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นบริษัทส่งออกขนาดกลางและขนาดเล็กนั้น อัตราภาษีตอบโต้การทุ่มตลาดของผู้ส่งออกไทยนั้นถือว่าได้เปรียบอย่างมาก เมื่อเทียบกับกลุ่ม ประเทศที่ถูกไต่สวนเพื่อเรียกเก็บภาษีตอบโต้การทุ่มตลาด เนื่องจากมีเพียงผู้ส่งออกของ เอกวาดอร์เท่านั้นที่มีอัตราภาษีตอบโต้การทุ่มตลาดที่ต่ำกว่า อย่างไรก็ตาม สิ่งที่ต้องพิจารณา แยกต่างกันไปด้วยคือ ผู้ส่งออกขนาดกลางและขนาดเล็กต้องประสบปัญหาในการส่งออก เนื่องจากสหรัฐฯ จะนำมาตรการวางพันธบัตรค้ำประกันการส่งออก (Customs and Border Protection Commissioner : OBP) มาใช้ ภายใต้กฎหมาย Continued Dumping and Subsidy Offset Act หรือ Byrd Amendment ทำให้บริษัทผู้นำเข้ากึ่งสหรัฐฯ ที่ต้องการนำเข้ากึ่งจาก ประเทศที่ถูกเรียกเก็บภาษีทุ่มตลาด จะต้องวางพันธบัตรค้ำประกันไว้กับศุลกากรสหรัฐฯ ก่อนถึง จะสามารถนำเข้ากึ่งได้ โดยมีแนวโน้มว่าผู้นำเข้าสหรัฐฯ จะให้บริษัทผู้ส่งออกในไทยหรือผู้ส่งออก ไทยที่ไปตั้งบริษัทนำเข้ากึ่งในสหรัฐฯ รับผิดชอบค่าใช้จ่ายส่วนเพิ่มนี้เอง ซึ่งเงินค้ำประกันจะ คำนวณจากอัตราภาษีทุ่มตลาดของประเทศนั้น โดยคิดจากมูลค่านำเข้ากึ่งย้อนหลัง 1 ปี ซึ่งการ เรียกเก็บเงินค้ำประกันต้องนำเงินสดไปวางไว้ นับว่าเป็นภาระอย่างมากสำหรับบริษัทผู้ส่งออก ขนาดกลางและขนาดเล็ก ในขณะที่ผู้ส่งออกรายใหญ่ของไทยมีการเตรียมพร้อมรับสถานการณ์ แล้ว

ประเด็นที่ต้องพิจารณาเพื่อให้เห็นภาพการแข่งขันในตลาดสหรัฐฯ ให้ชัดเจนขึ้นก็คือ บริษัทที่อยู่ถูกไต่สวนเพื่อเรียกเก็บภาษีตอบโต้การทุ่มตลาดของประเทศคู่แข่ง ในการส่งออกกึ่งของ ไทยนั้นมีสัดส่วนการส่งออกเท่าใด เมื่อเทียบกับการส่งออกกึ่งทั้งหมดของประเทศนั้น เนื่องจาก อาจจะเป็นไปได้ว่า ผู้นำเข้ากึ่งของสหรัฐฯ จะหันไปนำเข้ากึ่งจากบริษัทส่งออกกึ่งที่ไม่ถูกไต่สวน เพื่อเรียกเก็บภาษีตอบโต้การทุ่มตลาดก็ได้

3. สำหรับประเทศคู่แข่งที่ไม่ได้อยู่ในบัญชีรายชื่อ ซึ่งจะถูกรวมเรียกเก็บภาษีตอบโต้การทุ่ม ตลาด โดยเฉพาะอินโดนีเซีย จากสถิติการนำเข้ากึ่งและผลิตภัณฑ์ของสหรัฐฯ ในระหว่างปี 2544- 2546 สหรัฐฯ นำนำเข้ากึ่งจากอินโดนีเซียเป็นอันดับ 7 โดยสหรัฐนำเข้าจากไทยมากที่สุด รองลงมา

ได้แก่ เวียดนาม จีน อินเดีย เม็กซิโก และเอกวาดอร์ ในปี 2546 สหรัฐนำเข้าผลิตภัณฑ์กุ้งจาก อินโดนีเซีย 47.76 ล้านปอนด์ (21.71 ล้านตัน) มูลค่า 168.05 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ประเด็นที่น่า พิจารณา คือ เดิมนั้นอินโดนีเซียอยู่ในกลุ่ม 11 ประเทศที่สหรัฐฯ เปิดการไต่สวนเพื่อเรียกเก็บภาษี ตอบโต้การทุ่มตลาด แต่ในที่สุดอินโดนีเซียก็หลุดจากข้อกล่าวหา เท่ากับว่าในปีนี้ถือว่าเป็นโอกาส ของของผู้ส่งออกผลิตภัณฑ์กุ้งของอินโดนีเซียไปยังตลาดสหรัฐฯ เนื่องจากประเทศที่สหรัฐฯ นำเข้า กุ้งและผลิตภัณฑ์ในลำดับต้น ๆ ส่วนแต่อยู่ในบัญชีประเทศที่ถูกสหรัฐฯ ไต่สวนเพื่อเรียกเก็บภาษีตอ บโต้การทุ่มตลาด และถูกเรียกเก็บภาษีนำเข้าเพิ่มขึ้น

นอกจากนี้ การนำเข้ากุ้งขนาดใหญ่และเล็กของสหรัฐฯ เริ่มมีแนวโน้มลดลง โดยประเทศที่ ครอบครองตลาดกุ้งขนาดใหญ่ในสหรัฐฯคือ อินเดีย บังคลาเทศ ไทย และเวียดนาม ส่วนกุ้งขนาด เล็กประเทศที่ครอบครองตลาดคือ เอกวาดอร์ เวเนซุเอลา ไทย และบราซิล ในขณะที่สหรัฐฯนำเข้า กุ้งขนาดกลางมีการนำเข้าเพิ่มขึ้น ซึ่งประเทศที่ครอบครองตลาดกุ้งขนาดกลางในสหรัฐฯ คือ ไทย อินโดนีเซีย และเม็กซิโก นอกจากนี้ สินค้ากุ้งแปรรูปมีแนวโน้มขยายตัวอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะกุ้ง แปรรูปอื่น ๆ ทั้งในลักษณะแช่แข็งและไม่ได้แช่แข็ง (Shrimp Frozen Other Preparations และ Others Preparations Non-frozen) และกุ้งคลุกขนมปัง (Breaded Frozen) ส่วนกุ้งที่ปอกเปลือก การนำเข้ามีแนวโน้มลดลง

แนวทางการลดผลกระทบจาก เอดี

ตลาดกุ้งและผลิตภัณฑ์ในตลาดโลกแบ่งเป็น 2 ส่วนคือ ตลาดฟู้ดส์เซอร์วิส (Foods Services) คือ โรงแรม ภัตตาคาร ร้านอาหาร หรือท่องเที่ยว การจัดเลี้ยง สายการบิน ฯลฯ ซึ่ง ตลาดนี้ต้องการกุ้งขนาดใหญ่ กับตลาดค้าปลีก (Retail Services) คือ คลับสโตร์ และซูเปอร์ สโตร์ ซึ่งกลุ่มลูกค้าเป้าหมายคือ บรรดาผู้บริโภคในระดับครัวเรือน โดยขนาดเล็กลงมาหน่อยเดิม นั้น ผลิตภัณฑ์กุ้งกุลาดำไทยครองตลาดค้าปลีก แต่ปัจจุบันกุ้งขาวจากจีน อินเดีย เวียดนาม ประเทศในอเมริกาใต้ และเม็กซิโกเข้ามาแข่งขันอย่างมาก ทางรอดของกุ้งกุลาดำคือ ต้องเลี้ยงกุ้ง กุลาดำให้มีขนาดใหญ่ (เฉลี่ยประมาณ 30-40 ตัน/กิโลกรัม) คุณภาพดี และราคาแข่งขันกับ ประเภทคู่แข่งได้ ทั้งนี้เพื่อเข้าไปครองตลาดฟู้ดส์เซอร์วิส ส่วนตลาดค้าปลีกนั้นต้องเน้นการแปรรูป ให้มีความหลากหลายมากขึ้น เท่ากับเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์กุ้งส่งออก โดยที่ผู้ ส่งออกกุ้งของไทยมีแรงงานที่มีฝีมือและเทคโนโลยีในการผลิตที่ทันสมัยพร้อมอยู่แล้ว เนื่องจาก ปัญหาในรอบปี 2545 ที่ผ่านมากษัตริย์ไทยเลี้ยงกุ้งไม่คอยโต และเลี้ยงได้ขนาดเฉลี่ยแค่ 80 ตัว/ กิโลกรัม เมื่อส่งออกก็ต้องไปลงแข่งขันกับกุ้งขาวของประเทศคู่แข่ง ดังนั้นควรมีแนวนโยบาย เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

กำหนดว่าจังหวัดใดเลี้ยงกุ้งได้ดี และสามารถเลี้ยงกุ้งที่มีขนาดใหญ่ได้ก็น่าจะประสานเพื่อขอข้อมูลนำมาพัฒนาวิธีการเลี้ยงร่วมกัน เพื่อพยายามส่งเสริมให้ผู้เลี้ยงกุ้งขนาดใหญ่ รวมทั้งต้องหาห้องเย็นมารองรับด้วย เพื่อเป็นการนำร่องตั้งตลาดฟู้ดส์เซอร์วิสให้กลับมาใหม่ แนวนโยบายการผลักดันการส่งออกผลิตภัณฑ์กุ้งต้องปรับยุทธศาสตร์เจาะตลาดเฉพาะกลุ่ม เช่นเดียวกับที่เคยประสบความสำเร็จมาแล้วในการผลักดันการส่งออกข้าว

สหรัฐอเมริกา

นำเข้าผลิตภัณฑ์กุ้งจากไทยประมาณครึ่งหนึ่งของมูลค่าการส่งออกผลิตภัณฑ์กุ้งทั้งหมด เนื่องจากสหรัฐฯ มีแนวโน้มจะนำเข้าผลิตภัณฑ์กุ้งประเภทอื่น ๆ แทนการนำเข้ากุ้งจากไทย ได้แก่ กุ้งกุลาดำ กุ้งแช่แข็งจากเอกวาดอร์ กุ้งแปรรูปลักษณะอื่น ๆ แช่แข็งจากเวียดนาม กุ้งแปรรูปอื่น ๆ จากฮ่องกง กุ้งแกะเปลือกแช่แข็งจากเวเนซุเอลา เวียดนามและจีน กุ้งทั้งเปลือกสด แห่ง ไส้เกลือ หรือใส่น้ำเกลือจากอินเดีย กุ้งทั้งเปลือกแช่แข็งขนาดน้อยกว่า 33 ตัวต่อกิโลกรัมจากเวียดนาม ซึ่งในปี 2546 สหรัฐฯ หันไปนำเข้ากุ้งขาวเพิ่มมากขึ้น และนำเข้ากุ้งกุลาดำลดลง ซึ่งผู้ส่งออกกุ้งขาวไปยังตลาดสหรัฐฯ คือ จีนและประเทศในอเมริกาใต้ สิ่งที่ต้องพิจารณาคือ ภายหลังจากการเปิดไต่สวนและมีการเรียกเก็บภาษีพุ่มตลาดแล้ว ราคาผลิตภัณฑ์กุ้งในสหรัฐฯ ของแต่ละประเทศจะเปลี่ยนแปลง ดังนั้นแหล่งนำเข้าของผลิตภัณฑ์กุ้งก็อาจจะมีการเปลี่ยนแปลงไปด้วย ผู้ส่งออกผลิตภัณฑ์กุ้งต้องเร่งปรับตัวโดยหันไปเน้นการแปรรูปผลิตภัณฑ์มากขึ้น เพื่อรักษามูลค่าการส่งออกไปยังตลาดสหรัฐฯ ไว้

อย่างไรก็ตาม สิ่งที่ผู้เลี้ยงกุ้งของไทยต้องพิจารณาคือ ถ้าจะปรับแนวทางให้มีการเลี้ยงกุ้งขาวเพิ่มมากขึ้นนั้น ก็ต้องวางยุทธศาสตร์อย่างชัดเจนว่าจะผลิตอย่างไร ขนาดของกุ้งที่จะเลี้ยงจะต้องเป็นอย่างไร ทั้งนี้เพื่อหลีกเลี่ยงการแข่งขันโดยตรงกับจีนและประเทศในอเมริกาใต้ ส่วนกุ้งกุลาดำซึ่งเป็นจุดแข็งในการส่งออกผลิตภัณฑ์กุ้งของไทย ก็คงต้องมีการมากำหนดกลยุทธ์ใหม่เพื่อหลีกเลี่ยงการแข่งขันที่รุนแรงจากกุ้งขาว กล่าวคือไทยยังจำเป็นต้องผลิตกุ้งให้ได้ขนาดต่ำกว่า 50 ตัวต่อกิโลกรัม เพื่อโอกาสทางการตลาดและหลีกเลี่ยงการแข่งขันที่รุนแรงจากกุ้งขาว

ญี่ปุ่น

สัดส่วนการส่งออกผลิตภัณฑ์กุ้งไปยังตลาดนี้ประมาณร้อยละ 20 ของมูลค่าการส่งออกทั้งหมด นับว่าเป็นตลาดที่มีความสำคัญเป็นอันดับสอง การส่งออกไปยังญี่ปุ่นนั้นน่าเป็นห่วง เนื่องจากญี่ปุ่นเริ่มหันไปสั่งซื้อสินค้าจากอินโดนีเซีย อินเดีย และเวียดนามแทนแล้ว เพราะเมื่อเปรียบเทียบสินค้าประเภทเดียวกันแล้ว โดยคำนวณเฉลี่ยเฉพาะเนื้อกุ้งแล้วเฉลี่ยกุ้งไทยจะมีราคาที่สูงกว่า ดังนั้นผู้นำเข้าญี่ปุ่นจึงหันไปนำเข้าผลิตภัณฑ์กุ้งที่ไม่ต้องการคุณภาพสูงนักจากประเทศอื่น ๆ แทน และนำเข้าผลิตภัณฑ์กุ้งจากไทยเฉพาะเมื่อต้องการสินค้าเกรดดี

สหภาพยุโรป

สหภาพยุโรปเปิดตลาดที่มีความต้องการนำเข้ากุ้งมากที่สุดในโลกคือ มีความต้องการนำเข้าประมาณร้อยละ 50 ของความต้องการกุ้งในตลาดโลก ขณะที่สหรัฐฯ นำเข้าร้อยละ 30 และญี่ปุ่นนำเข้าประมาณร้อยละ 20 เท่านั้น แต่ในปัจจุบันไทยมีความแบ่งในตลาดนี้เพียงร้อยละ 3 เท่านั้น ทั้งนี้เนื่องจากไทยเป็นประเทศเดียวที่สหภาพยุโรปพิจารณางดการให้สิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากรเป็นการทั่วไป หรือจีเอสพี ดังนั้นไทยต้องเสียภาษีนำเข้าผลิตภัณฑ์กุ้งในอัตราภาษีนำเข้าปกติ ทำให้เสียเปรียบประเทศคู่แข่งอื่นไม่ว่าจะเป็นอินโดนีเซีย เวียดนาม อินเดีย ที่ยังคงได้รับจีเอสพี กล่าวคือไทยต้องเสียภาษีนำเข้ากุ้งสดแช่เย็นแช่แข็งสูงร้อยละ 14.4 ขณะที่มาดากัสการ์ เซเนกัล เฟรนช์ เกียนา และบังคลาเทศ เสียภาษีอัตราร้อยละ 4.5 ซึ่งในเรื่องนี้รัฐบาลคงจะต้องเป็นหัวหอกในการนำภาคเอกชนเพื่อการเจรจาให้เกิดความเท่าเทียมกันในการแข่งขันเพื่อชิงส่วนแบ่งตลาดผลิตภัณฑ์กุ้งไทยในสหภาพยุโรปกลับคืนมา

กรณีสินค้ากุ้งไทยมีปริมาณลดลงในตลาดกลุ่มประเทศสหภาพยุโรป ที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาพบสารปนเปื้อนกุ้งไทยในช่วงปีที่ผ่านมา ทำให้ผู้บริโภคในตลาดสหภาพยุโรปส่วนใหญ่ยังหวงวิตกนำเข้าสินค้ากุ้งไทย และมีกรใช้มาตรการทางด้านภาษีกับผลิตภัณฑ์กุ้งไทย ทำให้มีปริมาณความต้องการบริโภคกุ้งไทยจากปีละประมาณ 40,000-50,000 ตัน ลดลงเหลืออยู่เพียงไม่ถึง 10,000 ตัน กระทรวงพาณิชย์จะต้องเร่งหารือกับภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องเพื่อร่วมกันหาแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าว

กล่าวโดยสรุปได้ว่า แม้ว่าในขณะนี้การประเมินผลกระทบของกรณีการฟ้องคุ้มครองตลาดผลิตภัณฑ์กุ้งของสหรัฐฯ จะเป็นวิกฤตหรือโอกาสในการส่งออกผลิตภัณฑ์กุ้งของไทย แต่ทั้งภาครัฐบาลและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องต่างร่วมมือกันเพื่อฝ่าฟันกับกรณีดังกล่าว เนื่องจากถ้ากระทรวงพาณิชย์สหรัฐฯ รับคำฟ้องและเปิดดำเนินการไต่สวน ผลกระทบที่จะเกิดขึ้นอย่างแน่นอนคือ ค่าใช้จ่ายในการรวบรวมข้อมูลและค่าใช้จ่ายในเรื่องทนายเพื่อแก้ข้อกล่าวหา ซึ่งนับเป็นค่าใช้จ่ายที่อยู่ในเกณฑ์สูง

สำหรับผลกระทบต่อตลาดส่งออกผลิตภัณฑ์กุ้งไปยังสหรัฐฯ นั้นต้องรอดความชัดเจนในเรื่องการประกาศอัตราการคุ้มครองตลาดของกระทรวงพาณิชย์สหรัฐฯ ซึ่งจะเริ่มมีการเก็บเพื่อขึ้นตั้งแต่เริ่มมีการไต่สวน โดยถ้าอัตราภาษีดังกล่าวของไทยต่ำกว่าประเทศคู่แข่ง ก็เท่ากับว่าเป็นโอกาสของผลิตภัณฑ์กุ้งของไทยที่จะขยายตลาด แต่ถ้าอัตราภาษีของไทยสูงกว่าก็จะเป็นวิกฤตสำหรับการส่งออกผลิตภัณฑ์กุ้งไปยังตลาดสหรัฐฯ อย่างไรก็ตามสิ่งที่ต้องคำนึงถึงด้วยคือ บริษัทส่งออกผลิตภัณฑ์กุ้งของไทยที่ถูกฟ้องนั้นเป็นเพียงบางส่วนของบริษัทที่ส่งออกผลิตภัณฑ์กุ้งไปยังตลาด

สหรัฐฯ โดยเสียภาษีนำเข้าในอัตราร้อยละ 0 ตามปกติ และภายหลังจากการไต่สวนแล้วอัตราภาษี
ตอบโต้การทุ่มตลาดที่แต่ละบริษัทถูกเรียกเก็บอาจจะไม่เท่ากัน ซึ่งเท่ากับว่าไทยไม่ได้สูญเสีย
ตลาดส่งออกผลิตภัณฑ์กุ้งในสหรัฐฯ ไปทั้งหมด นอกจากนี้ความได้เปรียบหรือเสียเปรียบในการ
ส่งออกผลิตภัณฑ์กุ้งของไทยไปยังตลาดสหรัฐฯ นั้นยังมีอีกหลากหลายประเด็นที่ต้องนำมา
พิจารณาร่วมกันไปด้วยคือ ความเชื่อถือในผลิตภัณฑ์และแหล่งนำเข้าของผู้นำเข้ากุ้งในตลาด
สหรัฐฯ ซึ่งในบางกรณีราคาก็ไม่ใช่ปัจจัยสำคัญที่สุดในการที่จะตัดสินใจนำเข้า นอกจากนี้ความ
หลากหลายของผลิตภัณฑ์ก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ใช้ในการตัดสินใจนำเข้าด้วยเช่นกัน ดังนั้นเท่ากับ
ว่าผู้ส่งออกผลิตภัณฑ์กุ้งไปยังตลาดสหรัฐฯ ต้องนำเอากรณีการทุ่มตลาดมาเป็นอีกปัจจัยหนึ่ง
ที่ต้องคำนึงถึงเพิ่มเติม นอกจากภาวะการแข่งขันในตลาดสหรัฐฯ ที่รุนแรงขึ้น รวมทั้งต้องเร่งหาตลาด
ส่งออกผลิตภัณฑ์กุ้งเพิ่มเติม ทั้งนี้เพื่อเร่งผลักดันการส่งออกผลิตภัณฑ์กุ้ง

ผลกระทบจากสิทธิจีเอสพี ในตลาดอียู

คาดว่าปริมาณผลผลิตกุ้งของไทยในปี 2548 เท่ากับ 400,000 ตัน เมื่อเทียบกับในปี 2547
ที่มีปริมาณการผลิต 325,000 ตัน หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 23.1 เนื่องจากผู้ที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจต่าง ๆ
หันไปส่งเสริมให้เกษตรกรกลับมาเลี้ยงกุ้ง โดยคาดการณ์ว่าราคากุ้งจะมีแนวโน้มสูงขึ้น จากการ
ส่งออกที่คาดว่าจะดีขึ้น โดยคาดว่าในปี 2548 การส่งออกผลิตภัณฑ์กุ้งเพิ่มขึ้นเป็น 250,000-
260,000 ตัน มูลค่า 960 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ซึ่งเมื่อเทียบกับปี 2547 แล้วคาดว่าทั้งปริมาณและ
มูลค่าเพิ่มขึ้นร้อยละ 6.0 และ 10.3 ตามลำดับ อย่างไรก็ตาม ทั้งปริมาณและมูลค่าการส่งออก
ผลิตภัณฑ์กุ้งอาจจะสูงกว่านี้ เนื่องจากปัจจัยที่ควรพิจารณาคือ การประกาศอัตราภาษีตอบโต้การ
ทุ่มตลาดขั้นสุดท้ายของสหรัฐฯ โดยภาพรวมแล้วไม่กระทบต่อการส่งออกกุ้งและผลิตภัณฑ์ของ
ไทยมากนัก รวมทั้งยังมีปัจจัยบวกจากการคืนสิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากรเป็นการทั่วไปหรือจีเอส
พีของสหภาพยุโรป และการแข่งขันเพื่อชิงส่วนแบ่งตลาดส่งออกในญี่ปุ่นกลับคืนมา ทำให้
คาดการณ์ว่าอนาคตการส่งออกกุ้งและผลิตภัณฑ์ยังสดใส

ตลาดอียูผู้ส่งออกกุ้งของไทยกำลังรอการพิจารณาคืนสิทธิจีเอสพี เนื่องจากอียูกำลัง
ทบทวนการคืนสิทธิพิเศษดังกล่าวให้กับกลุ่มประเทศต่าง ๆ ซึ่งอียูจะให้สิทธิพิเศษในรอบใหม่ตั้งแต่
กลางปี 2548-2558 ซึ่งตามวิธีคำนวณใหม่มูลค่าส่งออกกุ้งของไทยไปอียูมีน้อยมาก และมีส่วน
แบ่งไม่ถึงร้อยละ 15 ของมูลค่าการส่งออกกุ้งไปอียูจากทุกประเทศที่ได้รับจีเอสพี หากอียูคืนสิทธิ
จีเอสพีให้กับไทยได้ จะเป็นประโยชน์ต่อประเทศมาก ทำให้อียูจะกลับมาเป็นตลาดส่งออก

ผลิตภัณฑ์กุ้งที่สำคัญเช่นเดียวกับก่อนปี 2541 เนื่องจากกุ้งไทยเสียเปรียบในการแข่งขันในตลาดนี้ มาตั้งแต่ปี 2541 ทำให้การนำเข้าผลิตภัณฑ์กุ้งจากไทยของอียูลดลงจาก 192 ล้านยูโร ในปี 2541 เหลือเพียง 5 ล้านยูโร ในปี 2546 หรือลดลงมากกว่าร้อยละ 90 ถ้าอียูคืนจีเอสพีให้ไทยจะส่งผลให้เพิ่มยอดการส่งออกกุ้งไทยได้อีกมาก การส่งออกกุ้งไทยไปอียูจะเพิ่มขึ้นเป็น 70,000 ตันต่อปี จากปัจจุบันที่มีการส่งออกไปยังอียูเพียง 5,000 ตันเท่านั้น

เนื่องจากอียูเปรียบเก็บภาษีนำเข้ากุ้งไทยในอัตราสูงถึงร้อยละ 12 สำหรับกุ้งสดและร้อยละ 20 สำหรับกุ้งแปรรูป ในขณะที่ประกาศว่าจะยังคงให้สิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากรเป็นการทั่วไป หรือจีเอสพีกับคู่แข่งสำคัญของไทย โดยเฉพาะอินโดนีเซีย โดยคงภาษีนำเข้ากุ้งสดจากอินโดนีเซีย อยู่ที่ร้อยละ 3.5 และกุ้งแช่แข็งร้อยละ 7.5 นับว่าเป็นโอกาสของอินโดนีเซียในการขยายการส่งออก รวมทั้งการที่สหภาพยุโรปมีมติยกเลิกการห้ามนำเข้ากุ้งจากจีน ซึ่งทางสหภาพยุโรปเคยตรวจพบ สารเคมีตกค้างในผลิตภัณฑ์กุ้งจากจีน ส่งผลให้จีนกลับมาเป็นคู่แข่งสำคัญในตลาดสหภาพยุโรป อีกครั้งหนึ่ง นอกจากนี้ คู่แข่งขันสำคัญของการส่งออกกุ้งและผลิตภัณฑ์ไปยังตลาดสหภาพยุโรป คือ ประเทศในแถบอเมริกาใต้ โดยเฉพาะอาร์เจนตินา บราซิล เอกวาดอร์ เม็กซิโก และโคลัมเบีย ซึ่งประเทศเหล่านี้ครองสัดส่วนอยู่ในอันดับต้น ๆ ของการส่งออกกุ้งและผลิตภัณฑ์ไปยังตลาด สหภาพยุโรป การส่งออกผลิตภัณฑ์กุ้งของไทยไปยังตลาดอียูมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่องมา ตั้งแต่ปี 2540 ซึ่งทางอียูตัดจีเอสพีผลิตภัณฑ์กุ้งจากไทย ปัจจุบันการส่งออกผลิตภัณฑ์กุ้งของไทย ไปยังตลาดอียูมีสัดส่วนเพียงร้อยละ 1-2 ของมูลค่าการส่งออกผลิตภัณฑ์กุ้งทั้งหมด

ประเด็นที่น่าสนใจคือ คู่แข่งสำคัญของไทยในตลาดสหภาพยุโรปนั้นเป็นประเทศที่ถูก สหรัฐกำหนดอัตราภาษีตอบโต้การทุ่มตลาดในอัตราที่สูงกว่าไทย ดังนั้นประเทศเหล่านี้มีแนวโน้มที่จะหันมาเจาะขยายตลาดสหภาพยุโรปเพิ่มขึ้น ซึ่งเท่ากับว่าผู้ส่งออกกุ้งและผลิตภัณฑ์ของไทยจะ เผชิญการแข่งขันที่รุนแรงมากขึ้นของผู้ส่งออกกุ้งและผลิตภัณฑ์นั้น คงต้องผลักดันให้ทางอียู ทบทวนการให้จีเอสพี ทั้งนี้ต้องมีความเท่าเทียมกัน ซึ่งถ้าอัตราภาษีนำเข้าของไทยลดลงเทียบเท่ากับอินโดนีเซียแล้ว สถานการณ์การส่งออกกุ้งและผลิตภัณฑ์ไปยังตลาดอียูของไทยจะมีแนวโน้ม สดใสขึ้น

ตลาดญี่ปุ่นเร่งดึงส่วนแบ่งตลาดกลับคืน การเจาะขยายตลาดญี่ปุ่นเพิ่มขึ้น สำหรับผู้ ส่งออกกุ้งและผลิตภัณฑ์ของไทยนั้น ต้องพิจารณาแนวโน้มพฤติกรรมผู้บริโภคในญี่ปุ่นที่เริ่ม เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม กล่าวคือ ตลาดญี่ปุ่นเริ่มมีความต้องการกุ้งขนาดกลางเพิ่มขึ้น จากเดิมที่ ต้องการเพียงกุ้งขนาดใหญ่ อันเป็นผลมาจากญี่ปุ่น อย่างไรก็ตามสิ่งที่ต้องจับตามองคือ บราซิล เริ่มเป็นคู่แข่งที่มาแรงในตลาดญี่ปุ่น แม้ว่ากุ้งส่วนใหญ่ของบราซิลจะส่งออกไปยังตลาดสหภาพ

ยุโรปมากกว่าก็ตาม ผู้ส่งออกไทยต้องติดตามผลกระทบจากการประกาศภาษีตอบโต้การทุ่มตลาดของสหรัฐฯ ซึ่งมีผลบวกและผลลบมาถึงการแข่งขันในตลาดญี่ปุ่นด้วย กล่าวคือการแข่งขันในตลาดญี่ปุ่นจากอินโดนีเซียและ ฟิลิปปินส์จะลดลง เนื่องจากทั้งสองประเทศนี้ไม่อยู่ในรายชื่อประเทศที่ถูกเรียกเก็บภาษีตอบโต้การทุ่มตลาดในสหรัฐฯ จะหันมาจับตลาดญี่ปุ่นทดแทน

ปัจจุบันญี่ปุ่นนำเข้ากุ้งและผลิตภัณฑ์ 53,000-54,000 ตัน มูลค่า 60,000-70,000 ล้านบาท (550-642 ล้านบาทดอลลาร์สหรัฐฯ) โดยไทยนั้นติดอันดับ 5 ของแหล่งนำเข้ากุ้งและผลิตภัณฑ์ของญี่ปุ่น รองจากอินโดนีเซีย เวียดนาม อินเดีย และจีนตามลำดับ เดิมนั้นญี่ปุ่นเคยนำเข้ากุ้งและผลิตภัณฑ์จากไทยมากเป็นอันดับ 1 แต่หลังจากเกิดภาวะโรคระบาดในพื้นที่เพาะเลี้ยงกุ้ง ทำให้ญี่ปุ่นหันไปนำเข้าจากอินโดนีเซียและเวียดนามมากขึ้น สำหรับกุ้งและผลิตภัณฑ์ของไทยที่ส่งไปยังตลาดญี่ปุ่นนั้นส่วนใหญ่เป็นกุ้งปอกเปลือกและมีหาง (Peeled Tail-on) ซึ่งคู่แข่งสำคัญของไทยในการส่งออกกุ้งประเภทนี้คือ เวียดนาม

สำหรับปัจจัยสนับสนุนอุตสาหกรรมการผลิตกุ้งและอุตสาหกรรมต่อเนื่อง คือการกำหนดยุทธศาสตร์พัฒนาผลิตภัณฑ์กุ้งของไทยในระยะยาว รัฐบาลก็ได้มุ่งเน้นไปที่การเร่งพัฒนาบนพื้นฐานความเป็นจริงและหวังจะให้ไทยกลับมาเป็นอันดับ 1 เรื่องผลผลิตจากการเพาะเลี้ยงให้ได้ หลังจากถูกจีนแซงหน้าตั้งแต่ปี 2546 โดยกรมประมงได้จัดสรรงบประมาณประจำปี 2548 ให้หน่วยงานที่รับผิดชอบนำไปดำเนินการ และเพิ่มการศึกษาวิจัยเพื่อให้สามารถตอบสนองยุทธศาสตร์ที่วางเอาไว้ได้ สำหรับนโยบายเตรียมรับมือกับการแข่งขันที่รุนแรงในตลาดโลก คือการกำหนดยุทธศาสตร์กุ้งและผลิตภัณฑ์ (ปี 2547-2551) กำหนดเป้าหมายผลผลิตกุ้งในปี 2551 จะมีปริมาณ 481,250 ตัน คิดเป็นมูลค่าการส่งออกเท่ากับ 100,800 ล้านบาท ขณะที่ผลที่ได้รับจากยุทธศาสตร์คือ การขยายพื้นที่การเลี้ยงที่เหมาะสมอีกประมาณ 50,000 ไร่ กำหนดสัดส่วนการผลิตกุ้งกุลาดำต่อกุ้งขาวแวนนาไมเป็น 30:70 กำหนดสัดส่วนการผลิตกุ้งกุลาดำขนาดใหญ่เพิ่มขึ้นอีกร้อยละ 12 เพื่อมุ่งตลาดเฉพาะ

สรุปผลกระทบที่มีต่อผู้ส่งออกไทย

อัตราภาษีตอบโต้การทุ่มตลาดขั้นสุดท้ายของกระทรวงพาณิชย์สหรัฐฯ ส่งผลกระทบต่อผู้ส่งออกกุ้งไทยไม่มากนัก แม้ว่าผู้ส่งออกกุ้งขนาดกลางและขนาดเล็กจะได้รับผลกระทบบ้าง แต่ผู้ส่งออกรายใหญ่ของไทยนั้นยังคงได้รับประโยชน์ รวมทั้งเมื่อเทียบกับประเทศคู่แข่งแล้ว นับว่าอัตราภาษีตอบโต้การทุ่มตลาดของไทยยังอยู่ในเกณฑ์ที่ค่อนข้างต่ำ ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับศักยภาพ

ในด้านการผลิตและการแปรรูปกุ้งที่ได้มาตรฐานสากล อีกทั้งยังมีปริมาณเพียงพอกับความต้องการของตลาด รวมทั้งความหลากหลายในประเภทของผลิตภัณฑ์กุ้งที่ส่งออกนั้น ทำให้ผู้ส่งออกของไทยอยู่ในฐานะได้เปรียบในการแข่งขันในตลาดสหรัฐฯ

เมื่อปัจจัยที่นำกังวลในเรื่องอัตราภาษีตอบโต้การทุ่มตลาดขั้นสุดท้ายของสหรัฐฯ นั้นส่งผลในเชิงบวกต่อการส่งออกของไทย และผู้ส่งออกของไทยยังมีความหวังในการคืนจีเอสพีสำหรับการส่งออกกุ้งไปยังตลาดสหภาพยุโรป รวมทั้งการเจาะขยายตลาดญี่ปุ่นเพื่อแย่งส่วนแบ่งตลาด ทำให้คาดการณ์ว่าอนาคตการส่งออกกุ้งและผลิตภัณฑ์ของไทยยังคงสดใสอย่างต่อเนื่อง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

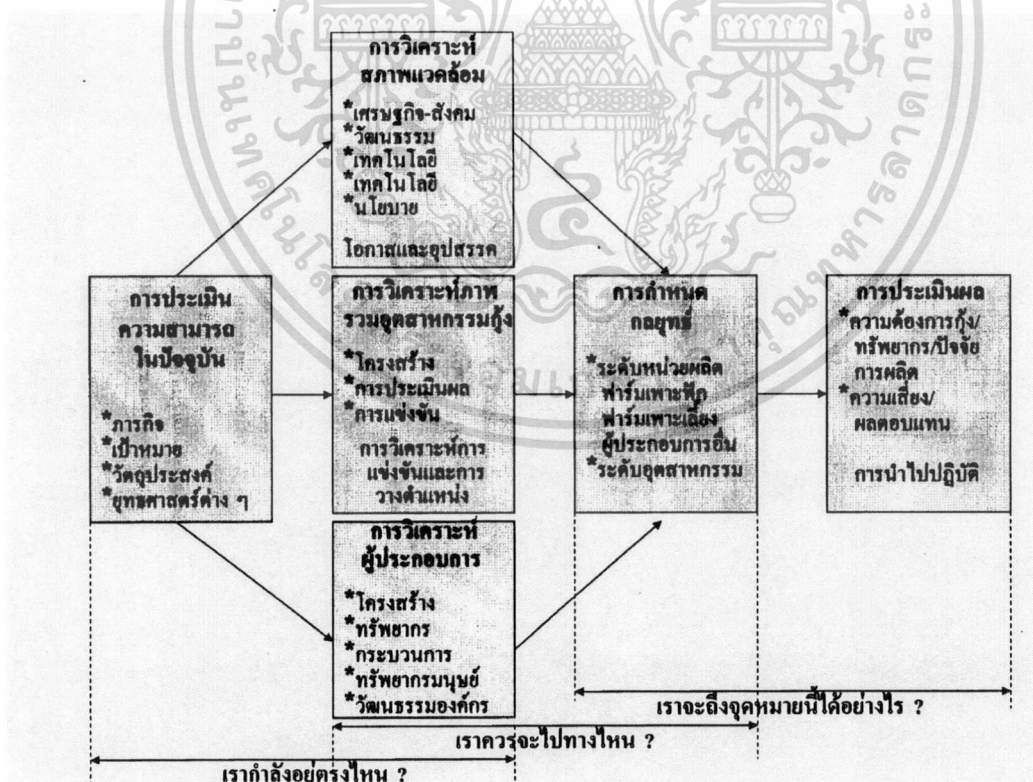
บทที่ 4

กลยุทธ์สำหรับความยั่งยืนของอุตสาหกรรมกุ้งไทย

แนวทางการจัดทำแผนกลยุทธ์สำหรับความยั่งยืน

การศึกษาเพื่อจัดทำแผนกลยุทธ์สำหรับความยั่งยืนของอุตสาหกรรมเพาะเลี้ยงกุ้งในประเทศไทย ได้นำเอาแนวคิดการวางแผนเชิงกลยุทธ์(Strategic Planning) มาใช้ในการจัดทำแผน ในปัจจุบันนี้ได้มีการนำเอาวิธีการวางแผนกลยุทธ์มาประยุกต์ใช้ในภาคราชการมากขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากกระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) ส่งผลให้โลกยุคใหม่เต็มไปด้วยการแข่งขัน ซึ่งจะส่งผลให้อุตสาหกรรมกุ้งไทย ต้องมีการปรับตัวรองรับการแข่งขันในอนาคต จึงขึ้นอยู่กับการใช้กลยุทธ์ที่สร้างการปรับตัวที่เหมาะสม

การจัดทำแผนกลยุทธ์สำหรับความยั่งยืนของอุตสาหกรรมเพาะเลี้ยงกุ้งนี้ มีกระบวนการการวางแผนเชิงกลยุทธ์ โดยพิจารณารายละเอียดได้ดังต่อไปนี้ (รูปภาพที่ 4.1)

ภาพที่ 4.1 กระบวนการกำหนดกลยุทธ์สำหรับความยั่งยืนของอุตสาหกรรมกุ้ง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

1) การประเมินความสามารถในปัจจุบัน การพัฒนาการด้านอุตสาหกรรมกึ่งไทย เริ่มต้นจากการศึกษาวิจัยขั้นต้น พันธกิจ เป้าหมาย วัตถุประสงค์ และกลยุทธ์ต่าง ๆ ของอุตสาหกรรม เพื่อให้เห็นภาพความสำเร็จที่ต้องการ ซึ่งเป็นกรอบนำไปสู่การกำหนด วัตถุประสงค์ และภารกิจในการพัฒนาอุตสาหกรรมกึ่งไทยต่อไป

2) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอก โดยวิเคราะห์ด้านเศรษฐกิจสังคม วัฒนธรรม เทคโนโลยี และนโยบาย จากอดีตที่ผ่านมาถึงปัจจุบัน เพื่อนำไปพิจารณาวิเคราะห์ แนวโน้มศักยภาพ โอกาส และอุปสรรค การพัฒนาอุตสาหกรรมกึ่งไทย

3) การวิเคราะห์ภาพรวมอุตสาหกรรมกึ่งไทย และการวิเคราะห์หน่วยผลิตของผู้เลี้ยงกุ้งและธุรกิจส่งออก เพื่อพิจารณาขีดความสามารถในการแข่งขันเชิงเปรียบเทียบของไทย กับประเทศคู่แข่ง โดยดูความได้เปรียบทั้งในภาพรวม และวิเคราะห์เฉพาะหน่วยผลิตต่าง ๆ เพื่อวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน ที่เป็นปัจจัยภายในและโอกาส ข้อจำกัดที่เป็นปัจจัยภายนอก (SWOT Analysis) ของการพัฒนาอุตสาหกรรมกึ่งไทย

4) การกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาอุตสาหกรรมกึ่งไทย ซึ่งมีกระบวนการจัดทำ จำแนกย่อยออกเป็นข้อ ๆ ในเชิงแนวทางและมาตรการต่าง ๆ

เป้าประสงค์หลักของการพัฒนาอุตสาหกรรมกึ่งไทย

วิสัยทัศน์ในการพัฒนา

1. ประเทศไทยเป็นศูนย์ผลิตกุ้งส่งออกรายใหญ่ในภูมิภาคเอเชีย
2. มีระบบข้อมูลสารสนเทศด้านการเพาะเลี้ยงกุ้งทันสมัย และสนับสนุนการปรับเปลี่ยนโครงสร้างในการผลิต การตลาด และการค้าส่งออกอย่างเป็นระบบและครบวงจร
3. เกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงและผู้ส่งออกมีความรู้และความสามารถในการปรับโครงสร้างการผลิตและการค้าส่งออกกุ้ง ตรงความต้องการของตลาดได้เป็นอย่างดี

วัตถุประสงค์

1. ปรับปรุงโครงสร้างการผลิต เพื่อลดต้นทุนและเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตกุ้งให้ ตรงกับความต้องการของตลาดและผู้บริโภค
2. เพิ่มขีดความสามารถและศักยภาพในการค้าส่งออกให้สูงขึ้น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

3. พัฒนาเทคโนโลยีในการเพิ่มมูลค่ากุ้งและผลิตภัณฑ์กุ้ง และสร้างระบบเครือข่ายความเชื่อมโยงของระบบข้อมูลสารสนเทศ

เป้าหมาย

1. เพิ่มการผลิตกุ้งและผลิตภัณฑ์จากกุ้งที่มีคุณภาพ และสร้างรายได้เปรียบเทียบการแข่งขันการส่งออกกุ้งและผลิตภัณฑ์จากกุ้ง
2. ขยายตลาดส่งออกกุ้งและผลิตภัณฑ์จากกุ้งไปยังประเทศคู่ค้าและตลาดใหม่ๆ ในประเทศอื่น
3. ปรับปรุงระบบการเพาะเลี้ยงให้มีความเชื่อมโยงระหว่างการผลิตและการค้าส่งออกที่ไม่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพอนามัย ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมกุ้งไทยอย่างยั่งยืน ปี 2549-2551

เพื่อให้การพัฒนาอุตสาหกรรมกุ้งไทยเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและมีความยั่งยืนจึงกำหนดยุทธศาสตร์ได้ ดังต่อไปนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1: การเลี้ยงกุ้งแบบจัดการสิ่งแวดล้อม

การเพิ่มกำลังการผลิตให้สูงขึ้นจากเดิมประมาณร้อยละ 15-20 โดยดูแลผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจากอุตสาหกรรมกุ้ง ทั้งทางด้านการทำลายป่าชายเลนและมลพิษทางน้ำจากการเพาะเลี้ยงกุ้ง

มาตรการ

1. การสนับสนุนให้มีการพัฒนาเทคโนโลยีและปัจจัยการผลิตที่เป็นมิตรกับ สิ่งแวดล้อม ตลอดจนส่งเสริมการพัฒนาเทคโนโลยีเพาะเลี้ยงกุ้งที่เหมาะสมกับทรัพยากร สอดคล้องกับภูมิปัญญาผู้เพาะเลี้ยง และสนับสนุนให้มีการใช้เทคโนโลยีทันสมัยอย่างถูกวิธี เพื่อมิให้เกิดสารตกค้างในกุ้ง และเป็นอุปสรรคในการส่งออก

2. รักษาเสถียรภาพของราคาและสนับสนุนพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกทางการตลาด เพื่อช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต โดยเพิ่มบทบาทสถาบันเกษตรกร เช่น ชมรม สมาคมผู้เพาะเลี้ยงกุ้ง เพื่อให้ผู้เพาะเลี้ยงมีความเข้มแข็งและมีโอกาสในการเพิ่มการผลิตได้ง่ายขึ้นจากการ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เรียนรู้ร่วมกัน สามารถจะดูและร่วมกันได้ แทนที่ภาครัฐจะเข้าไปควบคุม ก็เปลี่ยนบทบาทเป็นการให้บริการแทน

ยุทธศาสตร์ที่ 2: การเพิ่มการเลี้ยงกุ้งกุลาดำขนาดใหญ่เพื่อให้มีความคุ้มค่าในการใช้ทรัพยากร

การรักษาสัดส่วนกุ้งกุลาดำไว้เพื่อไม่ให้เสียส่วนแบ่งตลาดนี้ไป ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของผลิตภัณฑ์กุ้งของไทย จึงต้องเลี้ยงกุ้งกุลาดำโดยปรับผลผลิตให้ดีขึ้น ทั้งปริมาณ คุณภาพ ต้นทุน การเลี้ยงที่ไม่สูงมาก โดยเน้นการเลี้ยงกุ้งที่ตัวใหญ่กว่า 50 ตัวต่อกิโลกรัม เพื่อเพิ่มศักยภาพในการแข่งขัน และเป็นการใช้ทรัพยากรการผลิตให้คุ้มค่า

มาตรการ

1. การส่งเสริมให้ผู้เลี้ยงกุ้งเห็นว่าการลงทุนเลี้ยงกุ้งแบบจัดการสิ่งแวดล้อม (Code of Conduct: CoC) มีความคุ้มค่ากับการลงทุน เพราะกุ้งที่ได้มีขนาดใหญ่และราคาดี จึงควรมีการส่งเสริมให้เกษตรกรเปลี่ยนจากการเลี้ยงกุ้งแบบเดิม มาเป็นการเลี้ยงกุ้งแบบ CoC แทน
2. สนับสนุนให้ภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมกุ้งประสานความร่วมมือกัน และร่วมมือกับภาครัฐในการเจาะตลาดและขยายตลาดระดับบนสำหรับกุ้งกุลาดำขนาดใหญ่

ยุทธศาสตร์ที่ 3: การเลี้ยงกุ้งมีคุณภาพปลอดภัยและสนองต่อความต้องการของผู้บริโภค

จากปัญหาการตรวจพบสารตกค้างในสินค้ากุ้งส่งออกของไทย ทำให้ประเทศผู้นำเข้าเข้มงวดในการตรวจสอบ เพื่อเป็นการเตือนภัยและป้องกันการสูญเสียตลาดส่งออก ผู้เลี้ยงกุ้งต้องผลิตกุ้งให้มีคุณภาพดี และเลี้ยงกุ้งให้ปลอดภัย สารตกค้าง ในขณะที่ผู้ส่งออกต้องหันมาเน้นการแปรรูปสินค้าผลิตภัณฑ์กุ้งที่สะอาด ปลอดภัย และตรงกับความต้องการของผู้บริโภค

มาตรการ

1. สนับสนุนให้ผู้ส่งออกปรับตัวเข้าสู่ตลาดคุณภาพมากขึ้น โดยการปรับปรุงคุณภาพสินค้าให้ดีขึ้นเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม ได้แก่ การแปรรูปผลิตภัณฑ์ในรูปแบบต่างๆ การปรุงแต่งกุ้งสดเป็นสินค้าสำเร็จรูป เช่น กุ้งชุบขนมปังป่น ซึ่งไทยเป็นตลาดใหญ่ในกลุ่มเครือข่ายจำหน่ายอาหาร นอกจากนี้การมุ่งสู่วิถีทัศน์เป็นครัวของโลก โดยการนำกุ้งสดปรุงแต่งเป็นอาหารพร้อมรับประทานทั้งในรูปแบบอาหารจีน ญี่ปุ่น ไทย และอาหารตะวันตก เช่น ต้มยำ ซูชิ ปอเปี๊ยะกุ้ง เป็น

ต้น ดังนั้นผู้ส่งออกไทยต้องเร่งพิจารณาว่าไทยมีจุดแข็งในเรื่องการแปรรูปสินค้า ซึ่งไทยยังคงมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบสำหรับตลาดกุ้งแปรรูป

2. สนับสนุนให้มีการศึกษาอย่างจริงจัง เพื่อเปรียบเทียบผลตอบแทนการเลี้ยงกุ้งระหว่างการเลี้ยงกุ้งให้ได้ขนาดกลางถึงขนาดเล็ก แต่สามารถเลี้ยงกุ้งได้ 3 รอบต่อปี กับการเลี้ยงกุ้งให้ได้กุ้งขนาดใหญ่ ซึ่งสามารถเลี้ยงได้ 2 รอบต่อปีและต้องปล่อยกุ้งให้มีความหนาแน่นต่อบ่อลดลง เนื่องจากปัจจุบันกุ้งที่ไทยเลี้ยงได้นั้นส่วนใหญ่เป็นกุ้งขนาดกลางถึงขนาดเล็ก แต่ตลาดโลกนั้นยังต้องการกุ้งขนาดใหญ่ ทำให้ไทยเสียโอกาสในการที่จะจับตลาดกุ้งขนาดใหญ่ ดังนั้นถ้าผลตอบแทนใกล้เคียงกันก็น่าจะมีการส่งเสริมให้เกษตรกรบางรายหันมาเลี้ยงกุ้งขนาดใหญ่เพื่อส่งไปแข่งขันในตลาดที่ต้องการกุ้งขนาดใหญ่ด้วย ทั้งนี้เพื่อเป็นการเพิ่มมูลค่าการส่งออกของไทย

3. ส่งเสริมการเลี้ยงกุ้งชีวภาพ เนื่องจากในปัจจุบันตลาดผู้นำเข้ากุ้งหันมาเข้มงวดในเรื่องการตรวจสอบสารเคมีตกค้างในผลิตภัณฑ์กุ้งมากขึ้น ดังนั้นทางออกที่ดีที่สุดของผู้เลี้ยงกุ้งเพื่อให้ตลาดยอมรับในผลิตภัณฑ์ โดยไม่ต้องเผชิญกับปัญหาในด้านสุขอนามัยที่ประเทศผู้นำเข้านำมาอ้างเพื่อปกป้องผู้บริโภคในประเทศคือ การปรับรูปแบบการเลี้ยงลดการใช้ยาและสารเคมีลง และหันมาใช้ผลิตภัณฑ์จากธรรมชาติทดแทน ซึ่งจะช่วยลดต้นทุนในด้านยาและสารเคมีลงเกือบหนึ่งเท่าตัว กล่าวคือการเลี้ยงกุ้งในรูปแบบเดิมนั้นสัดส่วนค่าอาหารกุ้งและเคมีภัณฑ์นั้นใกล้เคียงกัน แต่ในการเลี้ยงกุ้งชีวภาพนั้นต้นทุนหลักจะเป็นค่าอาหาร รองลงมาเป็นค่าเชื้อเพลิง ค่าแรงงานและเคมีภัณฑ์เป็นอันดับสุดท้าย

4. ส่งเสริมการสร้างความปลอดภัยให้กับผลผลิตกุ้ง ปัจจุบันการเพาะเลี้ยงของไทยส่วนใหญ่เป็นกุ้งกุลาดำ ดังนั้นเมื่อมีปัญหาเกี่ยวกับกุ้งกุลาดำก็ส่งผลกระทบต่อธุรกิจกุ้งทั้งประเทศ ทางแก้ปัญหาคือเพิ่มความหลากหลายของพันธุ์กุ้งในการเพาะเลี้ยง ซึ่งกุ้งที่กำลังได้รับความนิยม คือ กุ้งขาว ดังนั้นในอนาคตการส่งออกผลิตภัณฑ์กุ้งจะเป็นส่วนผสมระหว่างกุ้งกุลาดำและกุ้งขาว และในอนาคตมีความเป็นไปได้ว่ากุ้งขาวจะมาแทนที่กุ้งกุลาดำ เนื่องจากเมื่อนำไปแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์กุ้งแล้วจะไม่มี ความแตกต่างกัน การเลี้ยงกุ้งขาวนอกจากจะเป็นการเพิ่มทางเลือกให้กับผู้นำเข้าแล้ว การเลี้ยงกุ้งขาวนั้นมีความเสี่ยงต่ำกว่า เนื่องจากระยะเวลาในการเลี้ยงน้อยกว่า และเลี้ยงง่ายกว่าด้วย

บทที่ 5 สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุป

กุ้งสดแช่เย็นแช่แข็งของไทยนับว่าเป็นสินค้าส่งออกที่สำคัญ แต่การขยายตัวของ การส่งออกมีแนวโน้มที่ลดลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในตลาดคู่ค้าที่สำคัญคือ ตลาดสหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่น ฉะนั้นการศึกษาสภาพทั่วไปของการส่งออก และผู้ประกอบการธุรกิจส่งออกกุ้งสดแช่เย็นแช่แข็งของไทย นับว่าเป็นพื้นฐานที่สำคัญต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมการเพาะเลี้ยงกุ้งให้เกิดความยั่งยืน นอกจากนี้การ เพื่อเพิ่มศักยภาพการส่งออกกุ้งสดแช่เย็นแช่แข็งของไทยต่อไปในอนาคต

การศึกษาในครั้งนี้ใช้ข้อมูลทุติยภูมิ ซึ่งมาจากรายงานการวิจัย วารสาร และจาก เอกสารวิชาการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยข้อมูลที่ได้รวบรวมดังกล่าว จะนำมาศึกษาผลกระทบและ กำหนดยุทธศาสตร์สร้างความยั่งยืนของอุตสาหกรรมการเพาะเลี้ยงกุ้งของไทย

ผลการศึกษาพบว่า ผลกระทบสิ่งแวดล้อมจากอุตสาหกรรมเพาะเลี้ยงกุ้งที่สำคัญ ประการแรกคือ การทำลายป่าชายเลนที่อุดมสมบูรณ์ ซึ่งจะมีผลเสียต่อระบบนิเวศน์ชายฝั่งทะเล โดยการ สูญเสียป่าชายเลนนั้นจะมีผลกระทบต่อการลดลงของทรัพยากรประมง การทำฟาร์มกุ้งเพื่อหวัง ผลกำไรสูงจึงเกิดขึ้น โดยการบุกรุกป่าชายเลนเพื่อทำการเพาะเลี้ยงตามชายฝั่งทะเล และทำลาย ทรัพยากรชายฝั่งทะเลเกินระดับความยั่งยืนที่รองรับได้ ประการที่สองเป็นมลพิษทางน้ำจากการ เพาะเลี้ยงกุ้ง ได้แก่ มลพิษจากการใช้สารเคมีมลพิษของน้ำทิ้งจากบ่อเลี้ยงกุ้ง การระบาดของเชื้อ โรคกุ้ง และการทำฟาร์มกุ้งในพื้นที่นา นอกจากนี้แล้วยังพบผลกระทบจากนโยบายการค้า ต่างประเทศต่ออุตสาหกรรมกุ้ง ได้แก่ ผลกระทบจากอัตราภาษีตอบโต้การทุ่มตลาด (AD) และ ผลกระทบจากการตัดสิทธิจีเอสพี ในตลาดอียู

สำหรับการสนับสนุนอุตสาหกรรมการผลิตกุ้งและอุตสาหกรรมต่อเนื่องให้ยั่งยืนได้ คือ การกำหนดยุทธศาสตร์พัฒนาผลิตภัณฑ์กุ้งของไทยในระยะยาว รัฐบาลก็ได้มุ่งเน้นไปที่การเร่ง พัฒนาศักยภาพพื้นฐานความเป็นจริงและหวังจะให้ไทยกลับมาเป็นอันดับ 1 เรื่องผลผลิตจากการ เพาะเลี้ยงให้ได้ หลังจากถูกจีนแซงหน้าตั้งแต่ปี 2546 โดยกรมประมงได้จัดสรรงบประมาณ ประจำปี 2548 ให้หน่วยงานที่รับผิดชอบนำไปดำเนินการ และเพิ่มการศึกษาวิจัยเพื่อให้สามารถ ตอบสนองยุทธศาสตร์ที่วางเอาไว้ได้ สำหรับนโยบายเตรียมรับมือกับการแข่งขันที่รุนแรงใน ตลาดโลก คือการกำหนดยุทธศาสตร์กุ้งและผลิตภัณฑ์ (ปี 2547-2551) กำหนดเป้าหมายผลผลิต

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

กึ่งในปี 2551 จะมีปริมาณ 481,250 ตัน คิดเป็นมูลค่าการส่งออกเท่ากับ 100,800 ล้านบาท ขณะที่ผลที่ได้รับจากยุทธศาสตร์คือ การขยายพื้นที่การเลี้ยงที่เหมาะสมอีกประมาณ 50,000 ไร่ กำหนดสัดส่วนการผลิตกึ่งกุลาดำต่อกึ่งขาวแวนนาไม่เป็น 30:70 กำหนดสัดส่วนการผลิตกึ่งกุลาดำขนาดใหญ่เพิ่มขึ้นอีกร้อยละ 12 เพื่อมุ่งตลาดเฉพาะ

ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาครั้งนี้ ทำให้มีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. การดำเนินการแก้ไขปัญหารสชาติค่าง เริ่มในช่วงปลายปี 2544 ต่อเนื่องถึงปี 2545 โดยจากปัญหาการตรวจพบสารตกค้างคลอแรมฟินิคอล ในสินค้ากึ่งส่งออกจากประเทศอินโดนีเซีย จีน และเวียดนามไปยังสหภาพยุโรป ทำให้ประเทศผู้นำเข้าเข้มงวดในการตรวจสอบสินค้านำเข้าจากประเทศอาเซียน เพื่อเป็นการเตือนภัยและป้องกันปัญหา จึงควรจัดการสัมมนาเรื่องการเลี้ยงกึ่งให้ปลอดสารตกค้างเพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาการส่งออก สำหรับเกษตรกรในพื้นที่ที่มีการเลี้ยงและซื้อขายกึ่งหลักๆ ทั่วประเทศไทย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประชาสัมพันธ์ให้เกษตรกรที่เป็นต้นน้ำของอุตสาหกรรมกึ่งกุลาดำ ได้รับทราบถึงอุปสรรคที่กำลังคุกคามต่อการส่งออก และตระหนักถึงความสำคัญในการผลิตกึ่งที่มีคุณภาพและปลอดจากยาตกค้าง นอกจากนี้ควรได้ดำเนินการรณรงค์เรื่องน้ำอย่างต่อเนื่อง โดยผ่านสื่อต่างๆ เพื่อให้เข้าถึงผู้เลี้ยงและองค์กรที่เกี่ยวข้องโดยตรง เช่น การประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อวิทยุ บ่ายโฆษณา และการแจกเอกสาร แผ่นพับให้ความรู้เรื่องภัยอันตรายของการใช้สารต้องห้าม ส่งผลให้เกษตรกรมีความเข้าใจ ตื่นตัว และใส่ใจในการผลิตกึ่งที่มีความปลอดจากสารตกค้าง ตามความต้องการของตลาดโลก สามารถพลิกฟื้นสถานการณ์ได้ภายในระยะเวลาอันสั้น

2. การผลักดันให้มีการกำหนดมาตรฐานสารตกค้างของสารไนโตรฟูแรนในเวทีโคเดกซ์ (Codex) โดยจากการทำงานร่วมกับสำนักงานมาตรฐานสินค้าอุตสาหกรรม (สมอ.) จึงควรได้เสนอประเด็นการกำหนดระดับความเสี่ยง (Risk Assessment) กับวิธีการวิเคราะห์ (Methodology) เพื่อให้เกิดความชัดเจนและความเท่าเทียมกันในเชิงการค้า ไม่ให้ประเทศพัฒนาแล้วนำเทคโนโลยีสูงกว่ามาใช้เป็นเครื่องมือในการกีดกันทางการค้า

3. สนับสนุนให้มีการฟ้องร้องในเวทีการค้าโลก (WTO) เพื่อแก้ปัญหารูปแบบปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม ในกรณีการตัดสิทธิจีเอสพีของสหภาพยุโรป โดยการผลักดันของรัฐบาลไทย ให้มีการเรียกร้องอียู เพื่อขอให้คืนสิทธิจีเอสพีสินค้ากึ่งแก่ประเทศไทย โดยใช้ประเด็นการดำเนินนโยบายใน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การปราบปรามยาเสพติด พร้อมกันนี้ควรสนับสนุนข้อมูลด้านผลกระทบต่ออุตสาหกรรมกุ้งกุลาดำของไทยจากการตัดสินใจเอสพี ซึ่งจะเป็นการชูประเด็นเรื่องการถูกเลือกปฏิบัติจากอียู

4. ให้การสนับสนุนการก่อตั้งสหพันธ์ผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำอาเซียน (ASEAN Aquaculture Federation: AAF) โดยการรวมตัวกันระหว่างผู้ที่เกี่ยวกับผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำและผู้แปรรูปจาก 6 ประเทศ ได้แก่ ประเทศอินโดนีเซีย มาเลเซีย เวียดนาม ฟิลิปปินส์ และไทย โดยมีประเทศจีนร่วมเป็นพี่เลี้ยงในด้านเทคนิควิชาการ วัตถุประสงค์หลักเพื่อหาแนวร่วมในการปฏิบัติภารกิจในเรื่องส่งเสริมการเจริญเติบโตอย่างยั่งยืนของอุตสาหกรรมการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในกลุ่มประเทศอาเซียน ปกป้อง อุตสาหกรรมเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ เพื่อยังประโยชน์แก่เกษตรกรและผู้แปรรูปอาเซียน สร้างอำนาจการต่อรองกับประเทศคู่ค้า โดยกิจกรรมในเบื้องต้นคือ รวมตัวกันจัดการประชุมร่วมกับผู้แทนอียูประจำประเทศไทย เพื่อเจรจาแลกเปลี่ยนแนวความคิดในการแก้ไขปัญหาการส่งออกสินค้ากุ้งในประเทศอียู ทำให้ผู้แทนอียูมีโอกาสได้รับทราบถึงความพยายามในการแก้ปัญหาของภาคเอกชน ร่วมกับภาครัฐสร้างความมั่นใจให้กับผู้แทนอียูมากขึ้น

5. ส่งเสริมการทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐและเอกชน ในการแก้ไขปัญหาสารตกค้างในทุกๆ กรณี เช่น ร่วมเป็นวิทยากรในการสัมมนาซึ่งจัดโดยกรมประมงและองค์กรเอกชนอื่นๆ ประชาสัมพันธ์เป็นระยะๆ ให้เกษตรกรรับทราบรายชื่อและบริษัทต่างๆ ที่กรมประมงตรวจพบว่ามีสารต้องห้ามเจือปน เพื่อเกษตรกรจะได้หลีกเลี่ยงการใช้สารเหล่านั้น รวมทั้งมีการประชาสัมพันธ์ในเรื่องการทำความเข้าใจในการใช้หนังสือกำกับจำหน่ายสัตว์น้ำ (Movement Document) เพื่อให้เกษตรกรเข้าใจและเห็นความสำคัญของการใช้หนังสือกำกับจำหน่ายสัตว์น้ำ เพื่อนำไปสู่การตรวจสอบย้อนกลับ (Trace back) ตามความต้องการของตลาดโลก

บรรณานุกรม

กรมประมง. 2544. สถิติการเพาะเลี้ยงกุ้งทะเล. (เอกสารอัดสำเนา).

กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์. 2544. สถิติมูลค่าการส่งออกกุ้งสดแช่เย็นแช่แข็งของไทย และ ตลาดส่งออกที่สำคัญของกุ้งสดแช่เย็นแช่แข็งของไทย ปี 2543.

ข่าวกุ้ง. วารสารข่าวกุ้งเครือเจริญโภคภัณฑ์, ปีที่ 17 ฉบับที่ 206 กันยายน 2548.

ฐะปะนี มะลิซ้อน. 2539. การวิเคราะห์ความสามารถในการแข่งขันส่งออกกุ้งสดแช่เย็นแช่แข็งของประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร : วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ปรีชา โปธาธนาพงษ์. 2545. ปัจจัยที่มีผลต่อปริมาณการส่งออกกุ้งสดแช่เย็นแช่แข็งของประเทศไทยไปยังสหรัฐอเมริกา. กรุงเทพมหานคร: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

พนิตดา พงศ์ประยูร. 2542. "การศึกษาความได้เปรียบเชิงแข่งขันของอุตสาหกรรมกุ้งสดแช่แข็งของไทยไปประเทศญี่ปุ่น." กรุงเทพมหานคร: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ศูนย์วิจัยกสิกรรมไทย. "กุ้งไทยในตลาดสหรัฐ: ผลกระทบจากอัตราภาษีต่อการทุ่มตลาด (AD)." โพสต์ Today, ปีที่ 2 ฉบับที่ 688 เสาร์ที่ 25 ธันวาคม 2547.

รายงานพิเศษ. "ผู้ส่งออกสินค้ากุ้งของไทย". นิตยสารสำหรับผู้ส่งออกและผู้บริหาร. ปีที่ 11 ฉบับที่ 398 ประจำปีที่แรก มีนาคม 2547.

Blair, Alasdair and David Hitchcock. 2001. Environment and Business. London: Routledge.

Food and Agriculture Organization. 1999. FAO Production Year Book. Vol. 69, Rome.

Saowanee Traesupap. 2000. "A Study on the Decade of Growth and the Future of Shrimp Industry in Thailand." Ph.D. Dissertation, Kagoshima University.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้